

«Blod er ikke alltid tykkere enn vann»

Rapport om barn i fosterhjem

2023

Innholdsfortegnelse

Forord.....	1
Sammendrag	3
Hva er viktig for å ivareta barna og deres rettigheter?.....	4
Forutsetninger for at fosterhjemmet skal kunne ivareta barna	7
Systemutfordringer i dagens fosterhjemsomsorg.....	8
1. Innledning	10
Formålet med rapporten.....	12
Metode	13
Organisering av fosterhjems- omsorgen.....	15
Sentrale regler om fosterhjem	15
2. Barn og unge voksne forteller	19
Å flytte til fosterhjem.....	20
Oppfølging fra barneverntjenesten.....	21
Tilsynsperson.....	22
Medvirkning.....	23
Normalitet.....	23
Samvær	23
Psykisk helsehjelp	24
Barnevernsnemnda og domstolen.....	24
Hva kjennetegner et godt fosterhjem, og hva kunne vært bedre?	25
3. Fosterforeldre forteller	27
Informasjon.....	28
Opplæring	28
Oppfølging fra barneverntjenesten.....	29
Familielivet i fosterhjem	30
Samarbeid og samvær med barnets familie	31
Psykisk helsehjelp	32
Beslutningsmyndighet, innsynsrett og klagemuligheter	32
Økonomi og rammeverk.....	33
Barnevernsnemnda og domstolen.....	33

4. Barneverntjenesten forteller	35
Finne et fosterhjem.....	36
Forberedelser før barnet flytter	36
Oppfølging av fosterhjem	37
Hvordan fosterhjemmene ivaretar barna.....	37
Oppfølging av barnets foreldre.....	38
Gjennomføring av samvær	38
Økonomi og fosterhjemsavtale.....	39
Psykisk helsehjelp	39
Barnevernsnemnda og domstolen.....	40
5. Barneombudets vurderinger	41
Hva er viktig for å ivareta barna og deres rettigheter?.....	42
Sentrale forutsetninger for at fosterhjemmet skal kunne ivareta barna...	50
Systemutfordringer i dagens fosterhjemsomsorg.....	56
6. Barneombudets anbefalinger	59
Anbefalinger til regjeringen.....	60
Råd til kommunene.....	61
Råd til barnevernsnemnda og domstolen.....	61
Litteraturliste	62

Forord

Rundt 9 000 barn og unge bor i dag i fosterhjem. Det tilsvarer minst 300 skoleklasser. Vi har møtt noen av barna for å lære mer om hvordan hverdagen i fosterhjem oppleves. Mange av dem har hatt en vanskelig oppvekst. De trenger omsorg, å bli lyttet til og tatt på alvor. Vi har også snakket med fosterforeldre og saksbehandlere i barneverntjenesten, om rammene rundt fosterhjem, på godt og vondt.

Det er en ønsket politikk at barn som ikke kan bo hjemme, bør få bo i en fosterfamilie fremfor å bo på barnevernsinstitusjon. For mange barn har fosterhjemmet bidratt til at de til tross for en vanskelig start på livet har fått en god oppvekst. Tittelen på vår rapport søker å gjenspeile hvilken betydning et fosterhjem kan ha i et barns liv. En jente på 12 år sa det slik: «Den som sa at blod er tykkere enn vann, er en skikkelig idiot».

Når et barn må flytte ut av hjemmet sitt, må alle ressurser settes inn for at de skal få et bedre omsorgsmiljø enn hva foreldrene klarte å gi dem. Gjennom vårt arbeid med rapporten fikk vi innblikk i flere solskinnshistorier, som viser hva et fosterhjem kan bety for mange barn. Men dessverre fikk vi også høre fortellinger om at hverdagslivet i fosterhjem kan oppleves svært krevende.

De fleste barna vi snakket med trakk frem at de ønsket å være «normale». Selv om livene deres på mange måter ligner på andre barns liv så inneholder et liv i fosterhjem flere elementer som begrenser mulighetene til å ha en «normal» barndom. Dette handler blant annet om mange møter med barneverntjeneste, tilsynsfører, samvær og prosesser i nemnd og domstol. I tillegg fører dagens lovverk til at mange barn, selv etter flere år i fosterhjem, ikke får

en avklaring på hvor de skal bo neste uke, neste måned eller neste år.

Hele systemet bærer preg av at alt skal være midlertidig. Det er et paradoks med tanke på at det barna trenger, først og fremst er ro og stabilitet. Vi stiller derfor spørsmål ved om dagens system trekker midlertidigheten for langt på bekostning av barnas behov. Det er helt avgjørende at vi kvitter oss med berøringsangsten. Myn-dighetene må tørre å ta flere endelige beslutninger, for å sikre barn i fosterhjem en god oppvekst. Barna trenger avklaring, forutsigbarhet og tryggere rammer. Det er behov for å tenke nytt og utvikle regelverket i tråd med barns rettigheter og kunnskapen som finnes på feltet. I rapporten kommer vi med en rekke anbefalinger

som vi håper kan bidra til at barn og unge i fosterhjem får en best mulig oppvekst. I arbeidet med å forbedre dagens system må vi lytte til barn og unge og se deres erfaringer i sammenheng med kunnskap fra andre aktører på feltet og relevant forskning. Bare på denne måten kan vi lykkes i å skape gode fosterhjem som gir barn og unge den hjelpen og omsorgen de trenger.

Både fosterforeldre og barneverntjenestene vi snakket med gjør sitt beste for å hjelpe barna. Selv om dette er en rapport med noen kritiske punkter, er kritikken i all hovedsak rettet mot systemet. Etter vårt syn må barns rettigheter styrkes og rammene rundt fosterhjem forbedres både rettslig, økonomisk og strukturelt. Det er avgjørende at fosterforeldre gis best

mulige forutsetninger til å ivareta barna. En styrket fosterhjemsomsorg vil ikke bare gi barna den omsorgen de har krav på og fortjener, det vil også være samfunnsøkonomisk svært lønnsomt. En rapport fra Menon Economics viser at den samfunnsøkonomiske verdien av dagens fosterhjem utgjør en forventet nåverdi på 135,9 milliarder kroner og at myndighetene får 11 kroner igjen for hver krone som brukes på fosterhjem.

Takk til alle som har tatt seg tid til å hjelpe oss med dette arbeidet. Og en spesiell takk til de barna og unge voksne som har delt sine erfaringer med oss. Vårt håp er at deres innspill vil være til hjelp for andre barn i fosterhjem nå og i fremtiden.

Inga Bejer Engh, barneombud

Sammendrag

Et fosterhjem skal ta vare på barn som ikke lenger kan bo hjemme hos foreldrene sine. I fosterhjemmet skal barna få trygghet og omsorg. I arbeidet med denne rapporten har vi undersøkt hva barn og unge voksne med erfaring fra fosterhjem er særlig opptatt av, og hvilke betingelser de mener øker sjansen for et godt fosterhjemsopphold. I tillegg har vi undersøkt hva fosterforeldre og saksbehandlere i barneverntjenestene vurderer som de mest sentrale faktorene når det gjelder hva som fremmer og hva som hemmer et vellykket fosterhjemsopphold.

Et avgjørende premiss for en god fosterhjemsomsorg er at vi har tilstrekkelig med gode fosterhjem som kan ivareta barnas behov. I dag er det dessverre store rekrutteringsutfordringer og mangel på fosterhjem. Konsekvensene av for få fosterhjem kan bli alvorlige for mange barn fremover.

Vi har møtt barn og unge voksne med både gode og dårlige opplevelser med å bo i fosterhjem. Selv om de bærer med seg ulike erfaringer fra fosterhjemsopphold, trakk de fleste frem et ønske om å ha en mest mulig normal hverdag. For en del barn i fosterhjem er dette i perioder vanskelig, og vi har gjennom arbeidet med rapporten sett at det er flere vesentlige skiller mellom livet til barn i fosterhjem og andre barns liv.

Barn i fosterhjem må blant annet forholde seg til mange møter med barneverntjenesten, tilsynspersoner og andre offentlige instanser. Mange av personene byttes også ofte ut, noe som øker antallet personer barna må forholde seg til over tid. I tillegg kommer samvær med foreldre og, for noen, langvarige prosesser i barnevernsnemnd og domstol. Samlet sett bidrar

dette for mange barn til en kaotisk hverdag, preget av møter og prosesser andre barn slipper å forholde seg til. I tillegg legger dagens fosterhjemsomsorg opp til at mange barn lever i en krevende midlertidighet, ofte i store deler av oppveksten. Dagens lovverk fører til at mange barn selv etter flere år i fosterhjem ikke får en avklaring på om de skal vokse opp i fosterhjemmet eller flytte tilbake til foreldrene.

I rapporten peker vi på flere forbedringsområder i fosterhjemsomsorgen. Rammene rundt fosterhjem bør styrkes både rettslig, strukturelt og økonomisk, slik at fosterforeldrene settes i stand til å gi barna den omsorgen de har behov for og fortjener. Flere av våre vurderinger og anbefalinger sammenfaller med beskrivelser og funn i tilsynsrapporter, forskning og kunnskapsoppsummeringer de siste årene. Det er behov for flere endringer for at barns rettigheter i fosterhjem skal ivaretas godt nok. For å oppnå dette mener vi det er viktig å

- sikre barn medvirkning og involvering
- ha større kontinuitet i oppfølgingen av barna
- redusere antallet voksenpersoner barna må forholde seg til
- tilpasse samvær etter barnets behov og ønsker
- skape et godt samarbeid mellom foreldre og fosterhjem
- begrense muligheten for gjentatte rettsprosesser
- gjennomføre en raskere saksbehandling i nemnd og domstol
- gi barna en avklaring på hvor de skal vokse opp, etter en viss tid

Det er i tillegg flere endringer som er viktige for å sette fosterhjemmet i stand til å

ivareta barna. Dette handler i hovedsak om at fosterforeldre bør få

- all nødvendig informasjon, tilstrekkelig opplæring og oppfølging
- større beslutningsmyndighet, klage-rettigheter og innsynsrett
- trygge og mer forutsigbare økonomiske rammer

Hva er viktig for å ivareta barna og deres rettigheter?

Barna må inkluderes fra start

Å flytte til fosterhjem vil være krevende for de fleste barn. Det er derfor avgjørende å sikre gode overganger og forberedelser for barna. Flere av barna og de unge voksne vi snakket med, savnet informasjon om og forklaring på hvorfor de måtte flytte til fosterhjem. Flere sier at flyttingen skjedde brått, uten at de helt forstod hva som skjedde.

Ny fosterhjemsforskrift bør presisere viktigheten av gode forberedelser, at barna får tilpasset informasjon og mulighet til å besøke fosterhjemmet før innflyttingen. Dette er viktig for å legge grunnlag for et godt opphold i fosterhjemmet.

Anbefaling til regjeringen:

- Fosterhjemsforskriften bør stille krav til hvordan barna skal forberedes før de skal flytte i fosterhjem.

Råd til kommunene:

- Barneverntjenesten bør inkludere barna godt i flytteprosessen.

Å beholde gode voksenpersoner

Mange barn og unge voksne fortalte om gode og trygge personer som de hadde en god relasjon og tillit til. Dessverre var det

mange som hadde opplevd flere bytter av både kontaktperson og tilsynsperson. Dette er krevende for barna, og for hver ny voksenperson øker risikoen for at barnas tillit til hjelpeapparatet svekkes. Barneombudet mener det er viktig at myndighetene iverksetter tiltak for å beholde flere ansatte i barneverntjenesten. Ved bytter er det viktig at overgangen gjøres best mulig for barna. Vi mener derfor at fosterhjemsforskriften bør inneholde et punkt om at det må sikres gode overganger for barna dersom de må bytte kontaktperson eller tilsynsperson.

Anbefaling til regjeringen:

- Fosterhjemsforskriften bør stille krav til gode overganger for barna ved bytte av kontaktperson eller tilsynsperson.

Råd til kommunene:

- Barneverntjenesten bør legge til rette for gode overganger for barn som må bytte kontaktperson eller tilsynsperson.

Flere barn må få partsrettigheter og uavhengig representasjon

I dag har barn etter barnevernsloven som hovedregel partsrettigheter fra de er 15 år. Barn uten partsrettigheter har få muligheter til å klage på vedtak og avgjørelser eller få innsyn i saksdokumenter, og de har ikke rett til egen advokat. Flere av barna vi snakket med, opplevde at deres rettigheter i varierende grad ble ivaretatt. Også fosterforeldre og barneverntjenester mente at barns rettigheter ikke ivaretas godt nok i dagens system. Barneombudet mener derfor det er behov for å senke alderen for partsrettigheter, og at hovedregelen i barnevernsloven bør være at barn er part i saken fra de er 12 år.

Til tross for at barn i barnevernet må forholde seg til mange voksenpersoner, er det ingen som utelukkende ivaretar barnets behov og interesser. Barneombudet mener derfor at antallet voksenpersoner må reduseres, og at en person bør gis et tydeligere mandat til kun å ivareta barnas interesser og rettigheter. Ordningene med tals-, tillits- og tilsynsperson bør slås sammen, og det vil være hensiktsmessig å sikre alle barn som flyttes ut av hjemmet, rett til juridisk bistand.

Anbefalinger til regjeringen:

- Barn bør få partsrettigheter fra de er 12 år.
- Det bør vurderes å innføre en ordning som sikrer barn som flytter ut av hjemmet, en egen representant og krav på juridisk bistand.

Råd til kommunene:

- Barneverntjenesten må sikre at barns rett til medvirkning ivaretas i alle prosesser.

Godt samarbeid og oppfølging av foreldre

Et godt samarbeid med barnets foreldre er viktig for at oppholdet i fosterhjemmet skal bli bra, og for å skape gode samvær. Barneverntjenesten har et ansvar for å legge til rette for et godt samarbeid, men det er også viktig at fosterforeldrene og foreldrene bidrar.

Det er stor variasjon i oppfølgingen av foreldre. Barneombudet mener det er viktig at myndighetene prioriterer dette arbeidet. Familievernkontoret har i flere år hatt i oppdrag å gi et frivillig samtaletilbud til foreldre som har opplevd omsorgsovertakelse, men det er få som benytter seg av det, til

tross for at mange foreldre etterspør hjelp utenfor barnevernet.

Anbefaling til regjeringen:

- Det bør utvikles flere kunnskapsbaserte tiltak for oppfølging av foreldre med barn som bor i fosterhjem.
- Familievernkontorets oppfølgingstilbud til foreldre bør presiseres i lov eller forskrift.

Råd til kommunene:

- Barneverntjenesten bør sørge for et godt samarbeid mellom barn, fosterforeldre og foreldre.
- Barnevernet bør følge opp foreldre tett og sette inn tiltak som er egnet til å bedre omsorgskompetansen.

Færre og kortere rettsprosesser

Barn som har opplevd mange rettsprosesser, beskriver dette som svært belastende. Det preger i stor grad deres hverdag, og det er vanskelig å leve normalt så lenge disse prosessene pågår. Rettsprosessene preger også fosterfamilien, og de tar tid som barneverntjenesten kunne brukt på å følge opp barn, foreldre og fosterhjem.

Barneombudet mener antallet rettsprosesser barna deltar i, bør reduseres. I dag er sperrefristen for å ta opp saker om gjenforening tolv måneder. Vi mener denne fristen bør utvides. Ved en lengre sperrefrist i saker hvor målet fremdeles er gjenforening med foreldrene, bør barneverntjenesten kunne fremme sak om gjenforening tidligere dersom de vurderer at dette er til barnets beste.

Anbefaling til regjeringen:

- Sperrefristen for gjenopptakelse av saker om gjenforening etter en omsorgsovertakelse bør utvides.

Samvær til det beste for barna

Statistikk viser at det i gjennomsnitt fastsettes mer samvær i dag enn for noen år tilbake. Mens dette kan være positivt for enkelte, er det flere barn, fosterforeldre og barneverntjenester som opplever at det i dag fastsettes for mye samvær.

Barneombudet er bekymret for om hensynet til barnets behov for stabilitet og ro ivaretas i stor nok grad i samværsvurderingene. Det er avgjørende at barnevernsnemnda og domstolen fastsetter samvær til det beste for barnet, og det er viktig å legge vekt på barnets egen mening. I noen saker vil ikke samvær være bra for barnet, og det er viktig at det begrenses der det er behov for det. Barneombudet mener barn bør få en rett til å kunne be barnevernsnemnda om å stoppe samværet for en periode, slik det nå er foreslått i Danmark.

Anbefaling til regjeringen:

- Det bør innføres en ordning der barn kan be barnevernsnemnda om å stoppe samværet en gitt periode.

Barn må få en avklaring

Et fosterhjemsopphold er som et utgangspunkt midlertidig, og barneverntjenesten skal jobbe for å gjenforene foreldre og barn. Det er likevel ikke alle barn som skal gjenforenes med foreldrene, og disse får ikke alltid en avklaring av hvor de skal vokse opp. Mange barn kan bli boende i uforutsigbarhet, noe som kan påvirke deres psykiske helse og relasjonsbyggingen og

tilhørigheten mellom barnet og fosterfamilien.

Barnevernsnemnda og domstolen vurderer ikke alltid om målet om gjenforening skal oppgis. Dette kan føre til at noen barn utsettes for mer samvær enn det som er til barnets beste, og at barna ikke sikres nødvendig ro og stabilitet i fosterhjemmet. At dagens lovverk åpner for en gjentagende utsettelse av spørsmålet om tilbakeføring frem i tid, også der en tilbakeføring er lite sannsynlig, er etter vårt syn ikke til barnets beste. Barneombudet mener derfor det må gjøres endringer i barnevernsloven for å sikre at nemnda og domstolen tar stilling til om målet om gjenforening skal opprettholdes eller ikke.

I tillegg er det behov for å sikre flere barn en permanent omsorgsbasis i saker der adopsjon ikke er aktuelt. Barneombudet mener det bør vurderes å innføre en ordning som ligger mellom omsorgsovertakelse og adopsjon, for å sikre barna et mer stabilt og forutsigbart liv.

Anbefaling til regjeringen:

- Det bør lovfestes en plikt for barnevernsnemnda og domstolen til å vurdere om målet om gjenforening skal oppgis i saker om omsorgsovertakelse, samvær og gjenforening.
- Det bør lovfestes en plikt for barnevernsnemnda til å vurdere om fosterforeldre etter en gitt tid skal overta hele eller deler av foreldresvaret.

Råd til barnevernsnemnda og domstolen:

- Barnevernsnemnda og domstolen bør i saker om omsorgsovertakelse, samvær og gjenforening alltid ta stilling til om målet om gjenforening skal oppgis.

Råd til kommunene:

- Barneverntjenesten bør fortløpende vurdere om målet om gjenforening skal oppgis, og om en adopsjon vil være til barnets beste.

Forutsetninger for at fosterhjemmet skal kunne ivareta barna

Fosterforeldre må få nødvendig informasjon

Barneverntjenesten skal gi fosterforeldrene all nødvendig informasjon om barna, men ikke alle fosterforeldre opplever at de får det. Det er viktig at ansatte i barneverntjenesten er godt kjent med hvilken informasjon fosterforeldre skal få. Vi mener det er viktig å løfte plikten til å gi fosterforeldre all nødvendig informasjon inn i fosterhjemsforskriften.

I barnevernsloven er det en bestemmelse om tverrfaglig helsekartlegging, som innebærer at barneverntjenesten skal be Bufetat om en slik kartlegging for alle barn som flyttes ut av hjemmet. Tverrfaglig helsekartlegging gir viktig informasjon om barnas helse og fungering, og første evaluering viser positive resultater. Bufetat har likevel ikke plikt til å gjennomføre kartleggingen, og Barneombudet er bekymret for at en regel basert på skjønn kan medføre risiko for at barn som trenger helsekartlegging, ikke får det. Ved en slik regel er det fare for at vurderingen av hvem som skal ha kartlegging, ikke er basert på barnets beste – enten fordi det legges vekt på økonomiske forhold, eller fordi barnets utfordringer ikke er lett synlige.

Fosterforeldres innsynsrett bør også utvides for å sikre at de får all relevant informasjon om barnet, slik at de kan gi barna god omsorg og være oppdatert på deres liv og utfordringer. Etter vårt syn bør fosterforeldre få rett til innsyn i all den

informasjonen om barnet som er nødvendig for å ivareta den daglige omsorgen.

Anbefaling til regjeringen:

- Det bør lovfestes en plikt for Bufetat til å gjennomføre en tverrfaglig helsekartlegging.
- Det bør lovfestes at fosterforeldre skal ha innsynsrett i offentlige dokumenter som er nødvendig for å ivareta den daglige omsorgen for barnet. Dette må også gjelde dokumenter i barnevernssaken.
- Fosterhjemsforskriften bør stille krav til at fosterforeldre får all nødvendig informasjon.

Råd til kommunene:

- Barneverntjenesten bør gi fosterforeldre all den informasjonen som er nødvendig for å ivareta omsorgsoppgavet.

Opplæring og veiledning

Fosterforeldre må ha nok kunnskap til å ivareta barnas behov. Etter fosterhjemsavtalen har fosterforeldre plikt til å ta imot tilbud om kurs, men ikke rett til tilpasset opplæring. Barneombudet mener det er behov for å rettighetsfeste tilpasset opplæring for fosterhjem.

Mange fosterforeldre savner tettere oppfølging og mer fleksibel veiledning. Selv om veiledningen må tilpasses individuelt, bør det også vurderes å stille tydeligere krav til omfanget, utføringen og innholdet i den. I tillegg bør det etableres systemer for å sikre at alle fosterforeldre har noen å kontakte utenfor kontortid.

Vi mener også det er behov for å utarbeide faglige anbefalinger for barneverntjenestens oppfølging og veiledning av fosterhjem. Anbefalingene bør gi føringer for oppfølgingen av fosterforeldres egenfødte barn.

Anbefaling til regjeringen:

- Fosterhjemsforskriften bør stille krav til opplæring, oppfølging og veiledning for fosterforeldre. Det bør utarbeides en faglig veileder.

Råd til kommunene:

- Barneverntjenesten bør gi fosterhjemmet tilpasset oppfølging og opplæring.
- Barn og fosterforeldre må ha mulighet til å kontakte noen hele døgnet. Det bør etableres et system som sikrer dette

Fosterforeldre må få større beslutningsmyndighet

I dag er det begrenset hvilke avgjørelser fosterforeldre kan ta på vegne av barna. Barneombudet mener fosterforeldre bør gis større beslutningsmyndighet i saker som gjelder barnas hverdagsliv. I tillegg bør de få klagerett på offentlige avgjørelser (utenfor barnevernssaken) og på avgjørelser barneverntjenesten treffer som har betydning for barnet og fosterhjemmet. Dette gjelder eksempelvis vedtak om å flytte barnet etter barnevernsloven § 5-5.

Anbefaling til regjeringen:

- Det bør lovfestes at fosterforeldre skal kunne treffe flere avgjørelser på vegne av barna.
- Det bør lovfestes at fosterforeldre skal ha klagerett på offentlige avgjørelser

som gjelder barna, utover barneverns-saken.

- Fosterforeldre bør gis klagerett på avgjørelser barneverntjenesten treffer som har betydning for barnet og fosterhjemmet. Dette gjelder eksempelvis vedtak om å flytte barnet etter barnevernsloven § 5-5.

Økonomiske rammevilkår

Trygge økonomiske rammer for fosterforeldre er viktig for å sikre fosterhjemmene stabilitet og forutsigbarhet. Selv om Bufdir har utarbeidet faglige anbefalinger om økonomiske rammevilkår for fosterhjem, fremstår det ulikt hvordan kommunene forholder seg til disse. Det er store variasjoner og uforutsigbare vilkår for fosterforeldre. Barneombudet mener derfor det er behov for å lovfeste standardiserte rammevilkår for fosterforeldre.

Anbefaling til regjeringen:

- Fosterforeldres økonomiske rammevilkår bør lovfestes for å sikre like gode vilkår for alle fosterhjem.

Systemutfordringer i dagens fosterhjemsomsorg

Forskning og statistikk viser stor og uønsket variasjon i kvaliteten på barneverntjenestene. Dette utgjør en reell fare for at barns rettigheter ikke er ivaretatt godt nok over hele landet.

Det nærmere innholdet i barnevernslovens forsvarlighetskrav fastsettes blant annet gjennom retningslinjer og veiledere. I arbeidet med rapporten ble det tydelig at det var ulikt hvordan kommunene forholdt seg til disse. For å sikre barn og familier like god hjelp uavhengig av hvilken kommune de

bor i, må alle barneverntjenester ta i bruk faglige føringer fra direktorat og departement.

Det er i tillegg få spesifikke krav i barnevernsloven til hva som er en forsvarlig barneverntjeneste. Det bør derfor stilles krav i barnevernsloven til blant annet antall ansatte og tilgjengelige hjelpetiltak, og det

bør stilles tydeligere krav til undersøkelsesarbeidet.

Anbefaling til regjeringen:

- Det bør stilles tydeligere krav i loven til hva som er en forsvarlig barneverntjeneste.

1. Innledning

Norge har etter barnekonvensjonen ansvar for å sikre alternativ omsorg for barn som midlertidig eller permanent er fratatt sitt familiemiljø. Et alternativt familiemiljø, eksempelvis et fosterhjem, er etter konvensjonen et foretrukket valg. Under offentlig omsorg har barn rett på optimal utvikling, og barnets beste skal være førende for alle avgjørelser som direkte eller indirekte gjelder barna. Barna skal høres i alle spørsmål som angår dem, og de har rett til beskyttelse mot alle former for vold og overgrep. Barn som er utsatt for omsorgssvikt, skal få hjelp til fysisk og psykisk rehabilitering og sosial reintegrering.

I tråd med barnekonvensjonen har det lenge vært en ønsket politikk at barn som ikke kan bo hjemme, primært skal bo i fosterhjem og ikke på institusjon.¹ Ved utgangen av 2021 bodde totalt 8 883 barn og unge i alderen 0 til 17 år i fosterhjem og beredskapshjem, noe som utgjør ni av ti barn under offentlig omsorg.² Barn i fosterhjem er en sammensatt gruppe, og det er ulike årsaker til at de bor i fosterhjem. Noen barn bor i fosterhjem som et hjelpetiltak der foreldrene har samtykket til at barna flytter. I andre saker har barnevernsnemnda bestemt at barna skal bo i fosterhjem.

Mange barn i fosterhjem får god omsorg og oppfølging. I en nylig undersøkelse svarte 75 prosent av barn og unge (som bodde eller hadde bodd i fosterhjem) at det er veldig bra å bo i fosterhjem.³ Samtidig viser forskning og tilsyn fra senere år at barn i fosterhjem ikke alltid får den hjelpen de har krav på, og at ikke alle tiltak er av god nok kvalitet.⁴ Mange barn må flytte ofte, og 39 prosent flytter en eller flere ganger.⁵ I snitt flytter barn 1,6 ganger det første året i fosterhjem.⁶ Dette fører til flere relasjonsbrudd i barnas liv, samtidig som det er samfunnsøkonomisk svært kostbart.⁷ Mange barn i fosterhjem har helseutfordringer, og

studier viser at halvparten oppfylder kravene til en eller flere psykiske diagnoser.⁸ En nylig undersøkelse viser at fosterforeldre opplever at de får for lite informasjon om barnas helse og fungering, og at barna ofte har mer sammensatte og komplekse utfordringer enn de ble forespeilet.⁹ I samme undersøkelse sier fosterforeldre at det er krevende å ivareta barna i dagens system, og at de blant annet savner innsynsrett i og klagerett på avgjørelser som gjelder barna. Flere peker også på at dommene i Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) har ført til negative endringer for barna, og at mange barn i fosterhjem nå må ha samvær som ikke er til deres beste. En nylig evaluering av barnevernsreformen viser at det er nasjonale utfordringer med å rekruttere fosterhjem og en bekymring for at det ikke er kapasitet til at alle barn og unge får det tilbudet de har behov for.¹⁰

Et vellykket fosterhjemsopphold vil ha stor betydning for barna, og forskning viser at fosterhjem kan ha en positiv og kompensende virkning på barnas liv. Stabile fosterhjem, spesielt der barna blir boende i fosterhjem som ettervern, klarer seg omtrent like godt i voksenlivet som jevnaldrende uten tiltak fra barnevernet.¹¹ Betydningen av stabilitet over tid illustreres også av at barn som har bodd mer enn fem år i fosterhjem, kun flyttet 0,4 ganger i snitt siste året.¹² Samlet belyser dette viktigheten av å sikre barna gode fosterhjem, med solide rammer som over tid kan ivareta barna.

Myndighetene har de senere år iverksatt flere tiltak for å styrke fosterhjemsomsorgen. I regjeringens fosterhjemsstrategi (2021–2025) er målsettingen å øke stabiliteten i og tilgangen på gode fosterhjem, slik at alle barn får et trygt hjem. Fosterhjemsstrategien skal bidra til å rekruttere flere fosterhjem, styrke opplæringen og

oppfølgingen av fosterhjemmene og tilpasse rammevilkårene til fosterfamilien og barnets behov. Barne- og familiedepartementet (BFD) har i tillegg varslet en stortingsmelding om fosterhjem. Det er også nylig utarbeidet flere NOU-er som foreslår endringer på fosterhjemsfeltet. Av særlig betydning er NOU 2018: 18 «Trygge rammer for fosterhjem» og NOU 2023: 7 «Trygg barndom, sikker fremtid — Gjennomgang av rettssikkerheten for barn og foreldre i barnevernet».

Formålet med rapporten

Til tross for at det foreligger mye kunnskap om utfordringsbildet i fosterhjemsomsorgen, suksesskriterier for vellykkede fosterhjemsopphold samt viktigheten av trygge og stabile rammer, eksisterer det lite kunnskap fra barna selv om hva som er viktig når de flytter til og bor i fosterhjem.¹³ For å bidra i myndighetenes arbeid på foster

hjemsfeltet ønsket vi derfor å snakke med barn som bor eller har bodd i fosterhjem. I tillegg ønsket vi å snakke med fosterforeldre for å belyse hverdagen fra deres side. Det var også viktig for oss å gjennomføre samtaler med barneverntjenester, som formelt har ansvaret for barn som bor i fosterhjem. Barneombudets arbeid med denne rapporten er et bidrag til sentrale myndigheter og kommunene for å bedre situasjonen for barn under offentlig omsorg.

I arbeidet med rapporten har vi stilt følgende hovedspørsmål:

- Hva er viktig når barn skal flytte i fosterhjem?
- Hva er viktig for å gi barna stabilt god omsorg over tid?
- Hvilke faktorer øker sjansen for et godt fosterhjemsopphold?

Metode

Barneombudet har som oppgave å følge med på utviklingen av barns oppvekstkår. Et av våre viktigste verktøy for å overvåke om norsk rett og dagens forvaltningspraksis samsvarer med forpliktelsene Norge har etter FNs barnekonvensjon, er å innhente informasjon fra barn og andre relevante aktører som har førstehåndskunnskap om temaer vi er opptatt av.

Barneombudet driver ikke med forskning, men innhenter og vurderer kunnskap fra barn, forskere, praktikere og andre relevante kilder.

Møter med forsknings- og kompetansemiljøer

Ved oppstarten av prosjektet inviterte vi forskere, fagpersoner fra offentlig forvaltning, interesseorganisasjoner og brukerorganisasjoner til møter. Deltakerne ble invitert til å gi innspill og dele sine erfaringer med dagens fosterhjemsordning, reflektere over hva slags kunnskap som mangler på feltet, og hva de mener skal til for at ordningen skal fungere best mulig. Disse er omtalt som *fagpersoner* i rapporten.

Valg av metode og avgrensning

Fagpersonenes innspill fikk stor betydning for rapportens innretning og valg av kvalitative intervjuer fremfor andre metoder.

I rapporten har vi valgt å kalle våre intervjuer med informantene *samtaler* – dette for å synliggjøre at Barneombudet ikke driver med forskning.

Vi har utarbeidet tre samtaleguider, henholdsvis til barn og unge, fosterforeldre og barneverntjenesten. Spørsmålene i samtaleguidene har i stor grad samme form og tematikk og dekker flere aspekter ved fosterhjemsordningen, som for eksempel

flytting, oppfølging fra det offentlige, hva som hemmer eller fremmer at fosterhjem fungerer, samvær m.m.

Vi har forsøkt å ha en nøytral tilnærming til samtalen med informantene. Selv om intervju/samtale er en velegnet metode for å få tak i oppfatninger om utvalgte temaer, må det tas høyde for at vi som fagpersoner bevisst og ubevisst påvirket samtalen samt hvilke notater som ble gjort fra disse.

Av ressurshensyn har vi avgrenset rapporten til ikke å inkludere foreldre med barn i fosterhjem. Deres erfaringer kunne gitt rapporten andre perspektiver og trolig et mer helhetlig bilde av hvilke faktorer som hemmer og hvilke som fremmer at fosterhjemsordningen fungerer i tråd med målsettingen.

I rapporten har vi valgt å omtale biologiske foreldre som *foreldre* og fosterforeldre som *fosterforeldre*. Våre informanter brukte ulike begreper i samtalen.

Samtaler med informanter

Barn og unge voksne

Barneombudet har som oppgave å fremme barns interesser overfor det offentlige. For å gjøre dette må vi innhente erfaringer og råd fra barn og unge. Vi bruker vår metode «unge eksperter» og har utarbeidet en håndbok for dette arbeidet.¹⁴

Vi har til sammen snakket med 20 barn som bor i fosterhjem, og 12 unge voksne som fortsatt bor eller har erfaring med å bo i fosterhjem. Aldersspennet var fra 7 til 28 år. Kjønnfordelingen var lik mellom barna, mens det blant de unge voksne var en overvekt av kvinner. De fleste bor i tettbygde strøk eller byer, men vi har også snakket med barn og unge voksne i utkantstrøk. Noen har bodd i fosterhjem store deler av sin barndom, andre først fra tenårene.

Alle samtalene startet med at Barneombudet fortalte litt om formålet med arbeidet. Deretter la vi opp til at barna og ungdommene kunne snakke fritt om sin første erfaring med fosterhjem, før temaer fra samtaleguiden ble trukket inn. Samtalene tok mellom 45 og 120 minutter, og det ble tatt notater underveis.

Fosterforeldre

Vi har snakket med fosterforeldre i 20 fosterhjem som har eller har hatt barn boende hos seg. Om lag halvparten av informantene var eller hadde vært fosterforeldre til barna eller de unge voksne som vi snakket med i prosjektet. På samme måte som i samtalene med barn og unge benyttet vi en semistrukturert intervjuguide. Dette la til rette for at fosterforeldrene fritt kunne dele sine erfaringer knyttet til temaene i intervjuguiden.

Kontaktpersonene i barneverntjenesten

I arbeidet med denne rapporten ønsket vi å stille barneverntjenesten mange av de samme spørsmålene som barn og fosterforeldre har besvart. Barneverntjenesten er avhengig av at fosterhjemmene kan gi barna god omsorg, og det er derfor av stor betydning å få mer kunnskap om hva tjenesten selv mener kjennetegner gode fosterhjem, og eventuelt hva som etter deres syn bør forbedres. Til sammen snakket vi med syv barneverntjenester. Tjenestene er tilfeldig utvalgt, de er både store og små i størrelse, og de har bred geografisk spredning. Deres beskrivelser er ikke nødvendigvis representativt for andre tjenester i resten av landet.

Rekruttering

Vi ønsket å rekruttere informanter med et bredt spekter av erfaringer. Barneverntjenestene som bidro med å rekruttere fosterforeldre og barn, samt

kontaktpersonene fra tjenestene som selv bidrar som informanter, er tilfeldig utvalgt. Informanter rekruttert via Norsk Fosterhjemsforening er også til en viss grad randomisert. Det er likevel en overvekt av informanter fra Oslo og tilstøtende fylker som følge av ressurs- og kapasitetshensyn.

Omtrent halvparten av barna og de unge voksne vi snakket med, har vi kommet i kontakt med gjennom barneverntjenestene, mens de resterende er rekruttert via Fosterhjemsforeningen og andre nettverk. Både barna og fosterforeldrene har i forkant av samtalene samtykket til å delta i vårt arbeid med rapporten.

Selv om vi i denne rapporten hadde et ønske om å trekke frem både hva som fremmer og hva som hemmer gode fosterhjemsopphold, viser vårt materiale at negative erfaringer forklares mer i detalj enn positive erfaringer. Barneombudet mener det er rimelig grunn til å anta at noen informanter som ønsket å dele sine historier med oss, delvis er motivert av negative erfaringer med fosterhjemsordninger. Samtidig er vårt inntrykk at også informanter med positive erfaringer er opptatt av å snakke om temaer som oppleves utfordrende i hverdagen.

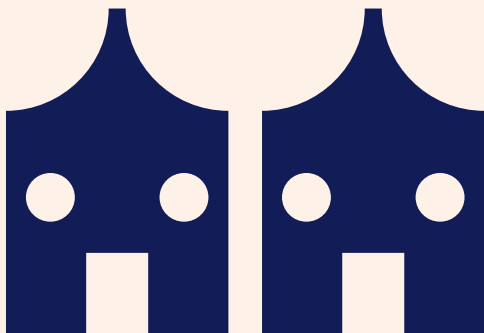
Barneombudets oppsummering av samtalene i denne rapporten er ikke nødvendigvis representativ for de mange tusen barn og unge som bor i fosterhjem. Rapporten kan likevel være et viktig bidrag til å øke kunnskapen om hvordan fosterhjemsordningen kan oppleves av barn, fosterforeldre og barneverntjenester.

Etikk

Alle vi har snakket med, fikk på forhånd informasjon om formålet med rapporten. Vi informerte om vår taushetsplikt og om at all informasjon blir anonymisert. Vi informerte om at vi ønsket å bruke sitater i rapporten,

men at disse er anonymisert og ikke mulig å spore tilbake til den som uttalte seg.

Barna og de unge voksne fikk mulighet til å ta kontakt med Barneombudet i etterkant av samtalen dersom de hadde spørsmål, bekymringer eller noe annet de ønsket å formidle til oss.

Organisering av fosterhjemmsomsorgen

Barneverntjenesten

Når barn flytter i fosterhjem, overtar barneverntjenesten omsorgsansvaret for barna (ved frivillige plasseringer beholder foreldrene omsorgsansvaret). Fosterhjemmet har den daglige omsorgen på vegne av barneverntjenesten eller foreldrene. Barneverntjenesten skal følge opp og følge med på barnas situasjon i fosterhjemmet. I tillegg skal de gi fosterforeldre nødvendig veiledning. Oppfølgingen skal være helhetlig og tilpasset den enkelte fosterfamilie. Barneverntjenesten skal besøke fosterhjemmet så ofte som det er behov for, minimum fire ganger i året. Barneverntjenesten kan selv rekruttere fosterhjem, og skal i første omgang undersøke om barnet kan bo hos noen i slekt eller nettverk.

Tilsyn

Barneverntjenesten i kommunen der fosterhjemmet ligger, har ansvar for å oppnevne en tilsynsperson. Alle barn

bosatt i fosterhjem skal så ofte som nødvendig få besøk av en person som har tilsyn og kontrollerer at barnet har det bra, minimum fire ganger i året. Tilsynspersonen må være egnet til å utføre oppgaven og ha nødvendig erfaring og kunnskap om arbeid med barn.

Bufetat

Barne-, ungdoms- og familieetaten er det statlige barnevernet og er organisert i fem regioner. Bufetat har ansvar for rekruttering av fosterhjem. Bufetat har bistandsplikt og skal bistå kommunene med å skaffe fosterhjem når kommunene har vurdert at det ikke er mulig å finne fosterhjem i familie eller nære nettverk. Kommunen har selv ansvar for å godkjenne fosterhjemmet.

Barneverns- og helsenemnda

Det finnes ti barneverns- og helsenemnder (heretter barnevernsnemnda). Nemndene avgjør saker om tvang etter barnevernsloven. Vedtakene dreier seg blant annet om hvorvidt barneverntjenesten skal overta omsorgen for et barn, samværsspørsmål og fratakelse av foreldreansvar. Arbeidsmåten i nemnda er langt på vei lik domstolenes.

Nemndlederen kan også tilby barneverntjenesten, barn og foreldre at en sak behandles med samtaleprosess i stedet for forhandlingsmøte. Målet med samtaleprosessen er å bedre samhandlingen mellom partene og gi en mulighet til å komme frem til hel eller delvis løsning på saken, til barnets beste.

Sentrale regler om fosterhjem

FNs barnekonvensjon

Barnekonvensjonen har stor betydning for barn som bor i fosterhjem. Noen rettigheter i barnekonvensjonen er sentrale gjennom hele rapporten:

Artikkel 3 – Barnets beste

Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn. Det samme følger av Grunnloven § 104. Dette innebærer at både barneverntjenesten og andre har en plikt til å kartlegge barnets behov og konkludere med hva som vil være til barnets beste, før man foretar handlinger og valg som gjelder et barn. Plikten gjelder vidt, både i formelle vedtak og i daglige avgjørelser. Hensynet til barnets beste må enkelte ganger veies mot andre, motstridende, hensyn. Ved en slik avveining skal barnets beste likevel være grunnleggende. Dette innebærer at det skal mye til for å sette barnets beste til side. Barnets beste er også et tolkningsprinsipp. Når vi skal forstå regler og retningslinjer som gjelder barn, er det barnets beste vi skal tolke dem ut fra.

Artikkel 3 har stor betydning for barn i fosterhjem. Den stiller krav til alt fra barnevernets saksbehandling og valg av fosterhjem til barneverntjenestens oppfølging og avgjørelser i barnevernsnemnda og i domstolen.

Artikkel 6 – Retten til optimal utvikling

Det å utvikle seg er selve kjernen i det å være barn, derfor er retten til optimal utvikling spesielt vernet i barnekonvensjonen. Retten til utvikling er et grunnleggende prinsipp som skal ligge til grunn for forståelsen av både barnekonvensjonen og andre regler som gjelder barn og unge.

Mange barn i barnevernet har vokst opp i omgivelser som har satt deres utvikling i fare, og for de fleste er dette en viktig årsak til at de bor i fosterhjem. Fosterhjemmet og barnevernet skal bidra til positiv utvikling og gi barna god omsorg. Dette innebærer både å jobbe med årsaker til negativ utvikling og å fremme trygghet og relasjoner som skaper positiv utvikling fremover.

Artikkel 12 – Barnets rett til å gi uttrykk for sin mening

Barn har rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter i alle forhold som vedrører dem. Barnets synspunkter skal ha behørig vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Retten til å delta og bli hørt omfatter også retten til å få informasjon som gjør at man kan ta del i sin egen sak.

Retten til å bli hørt er et grunnleggende prinsipp og i likhet med artikkel 3 og 6 en artikkel som strekker seg vidt. Retten til å bli hørt gjelder både store avgjørelser, som hvor barnet skal bo, og mindre avgjørelser, som dagligdagse spørsmål.

Artikkel 20 – Rett til alternativ omsorg

Artikkel 20 pålegger staten å sørge for et tilbud som beskytter og hjelper barn som ikke kan bo sammen med familien sin. Når et barn må bo utenfor familien, må staten ta tilbørlig hensyn til kontinuitet i barnets oppdragelse og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. FN har også vedtatt retningslinjer som FNs barnekomité anbefaler statene å implementere for å sikre at omsorgen for barn under offentlig omsorg er av en forsvarlig standard og i tråd med barnets rettigheter.¹⁵

Artikkel 25 – Periodisk vurdering

Artikkel 25 gir barn som bor i fosterhjem, rett til en periodisk vurdering av hvordan de har det i fosterhjemmet. Dette stiller krav til at barneverntjenesten systematisk evaluerer barnas omsorgssituasjon.

Artikkel 39 – Rehabilitering

Artikkel 39 krever at staten treffer alle egnede tiltak for at barn som for eksempel har vært utsatt for omsorgssvikt, får hjelp til fysisk og psykisk rehabilitering og sosial reintegrering. Omsorgen og oppfølgingen barna får i fosterhjem, skal bidra til å oppfylle dette kravet.

Barnevernslov og fosterhjemforskrift

Ny barnevernslov trådte i kraft 1. januar 2023. I den nye loven er det inntatt et eget kapittel med regler for fosterhjem (kapittel 9).

Fosterhjemforskriften utdyper barneverntjenestens ansvar for oppfølging av barn i fosterhjem. Forskriften stiller krav til fosterforeldrene og valg av fosterhjem i det enkelte tilfelle. I tillegg har forskriften bestemmelser om tilsyn med barn i fosterhjem.

Behandlingen av barnevernssaker i barnevernsnemnda og domstolen

Det er barnevernsnemnda som treffer vedtak om omsorgsovertakelse, fastsetter samvær og skal ta stilling til om barnet skal flytte hjem til foreldrene. Nemnda kan også bestemme at foreldreansvaret skal fratras foreldrene, og gi samtykke til adopsjon. Nemndas vedtak kan påklages til tingretten og eventuelt ankes videre til lagmannsretten. Noen få saker slipper gjennom til behandling i Høyesterett.

Utgangspunktet etter barnevernsloven er at omsorgsovertakelser skal være midlertidige, og at staten har en plikt til å jobbe for gjenforening av barn og foreldre, blant annet ved samværsordninger som kan gi grunnlag for gjenforening. De siste årene har rettsprosesser i barnevernet vært et mye omtalt tema, særlig fordi Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) har behandlet et høyt antall barnevernssaker mot Norge.¹⁶ Totalt har EMD avsagt 16 dommer mot Norge om barnevern siden 2017, hvorav Norge er dømt i 13 av sakene. Også Høyesterett har de siste årene tatt til behandling flere saker om barnevern. Avgjørelsene gir føringer for hvilken betydning dommene fra EMD skal ha for norsk regelverk og praksis.

Norge er ikke felt for selve omsorgsovertakelsen eller at terskelen for omsorgsovertakelse er satt for lavt. Sakene dreier seg i all hovedsak om begrensninger i samvær mellom foreldre og barn etter en omsorgsovertakelse og om adopsjon. EMD har særlig påpekt at gjenforeningsmålet i flere saker har vært oppgitt for enkelt og med manglende begrunnelse.

Det er likevel ikke slik at målet om gjenforening alltid skal opprettholdes. Høyesterett har slått fast at gjenforeningsmålet kan forlates i tre tilfeller: der de biologiske foreldrene er særlig uegnet, der fortsatt arbeid for gjenforening kan skade barnet, eller der det er gått betydelig tid siden omsorgsovertakelsen, slik at barnets behov for stabilitet veier tyngre enn hensynet til gjenforening.¹⁷

Etter barnevernsloven skal samvær fastsettes etter en konkret og individuell vurdering. Samværet skal være til barnets beste. Om gjenforeningsmålet opprettholdes eller forlates, får betydning for fastsettelsen av samværet. Gjenforeningsmålet forutsetter at det gis så mye samvær som mulig, men uten at hensynet til barnets beste tilsidesettes. Samvær kan ikke under noen omstendighet påføre barnet en urimelig belastning eller skade barnets helse eller utvikling.¹⁸ Barneverntjenesten skal fortløpende evaluere samværene mellom barn og foreldre og har mulighet til å øke, men ikke redusere, samværsomfanget.

Etter en omsorgsovertakelse skal barneverntjenesten fremme sak om gjenforening dersom vilkårene for opphevelse av omsorgsovertakelsen er oppfylt. Foreldre kan også be om at barnevernsnemnda behandler spørsmålet om gjenforening og økning av samvær.

Gjenforeningsspørsmålet kan behandles på nytt tolv måneder etter at nemnda eller domstolen har tatt en endelig eller rettskraftig avgjørelse i saken. I de tilfeller gjenforening er nektet på grunn av barnets tilknytning til fosterhjemmet, kan ny behandling bare kreves dersom det kan dokumenteres «vesentlige endringer» i barnets situasjon. For samvær er det satt en sperrefrist på 18 måneder, men foreldrene kan be om ny behandling av saken tidligere dersom det «foreligger opplysninger om vesentlige endringer i barnets eller partenes situasjon som kan ha betydning for samvæerspørsmålet».

Barnevernsmemnda kan vedta at foreldrene skal fratras foreldreansvaret dersom det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse og det foreligger særlige grunner som tilsier at det er nødvendig å frata foreldrene foreldreansvaret for å ivareta barnet. Dersom foreldreansvaret er fratatt, kan nemnda bestemme at fosterforeldrene får adoptere barnet. For å treffe vedtak om adopsjon må vilkårene som fremgår av barnevernsløven, være oppfylt. Adopsjon må begrunnes i barnets behov for stabilitet, og gjenforeningsmålsettingen må være oppgitt. I tillegg må foreldrene etter all sannsynlighet være varig uegnet og samvær være skadelig for barnet.¹⁹

2. Barn og unge voksne forteller

Å flytte til fosterhjem

«Flytting fra mamma og pappa gikk fort. Det kom en rettssak, og så ble det bestemt at jeg skulle i fosterhjem.» Jente, 14 år

Å flytte i fosterhjem innebærer for de fleste barn å miste en av de viktigste kildene til kontinuitet i livet sitt.²⁰ De skal tilpasse seg både en ny familie og et nytt sted å bo. I tillegg er det mange som må bytte barnehage eller skole og få helt nye venner. Det er derfor en enorm endring i barnas liv, som ikke bare handler om å måtte tilpasse seg ukjente omgivelser, men også om å bygge tillit til nye omsorgspersoner og andre voksne.

Barna og de unge voksne forteller at det tar tid å slå seg til ro i et nytt fosterhjem. Hver fosterfamilie har sine rutiner og husregler, og barna skal bli kjent med søsken, slekt og nettverk. I starten av oppholdet i fosterhjemmet kan de uroe seg og bli usikre på hva som forventes av dem. Det kan handle om et ønske om å bli likt, eller frykt for at fosterforeldrene avslutter oppdraget hvis de ikke oppfører seg bra.

Mange forteller at de savnet informasjon og forklaringer fra de voksne om hvorfor de måtte flytte til fosterhjem. Flere sier at flyttingene skjedde brått, uten at de helt forstod hva som foregikk. De fleste ble involvert i flytteprosessen på ulike måter, men sier at de voksne i varierende grad lyttet til deres meninger, ønsker og behov.

«Jeg kunne fått mer informasjon. De kunne forberedt meg på en litt annen måte. Sånn at jeg var klar til å flytte. Ville fortsatt vært trist, men ville i hvert fall vært forberedt.» Gutt, 19 år

Både barna og de unge voksne trekker frem betydningen av gode forberedelser. De er opptatt av at flyttingen må skje på deres premisser, noe som innebærer å sikre

«myke overganger» i form av god informasjon og at det settes av nok tid til tilvenningsprosessen. Noen trekker frem at det hjelper å få se bilder av fosterfamilien, mens andre nevner fysiske treff i form av møter eller overnattinger hos fosterforeldrene som gode tiltak før flytting.

Dessverre hørte vi også historier om dårlig forberedte flyttinger som står i kontrast til dette. Barn som måtte flytte brått, beskriver den første tiden i nytt fosterhjem som kaotisk og utrygg. Det kan handle om at flyttingen skjedde akutt, eller at flyttedagen kom plutselig fordi det var lenge siden noen fra hjelpeapparatet hadde snakket med dem. Å flytte på kort varsel kan gjøre det ekstra vondt å reise fra familie, venner og kjente fordi barna ikke rekker å si ha det.

Ventetiden for fosterhjem beskrives av mange som belastende. Flere av barna har bodd lenge i midlertidige omsorgsbaser, som oftest beredskapshjem. Få har positive erfaringer med dette. De forteller at det er krevende å falle til ro i midlertidige hjem når de vet at de snart må flytte videre. I tillegg forteller flere at det er en ekstrabelastning når midlertidige opphold trekker ut i tid. Det å vente lenge på å bli tildelt fosterhjem kan gi en følelse av at ingen ønsker dem. En ung voksen uttalte:

«Skjønner at man trenger beredskapshjem før fosterhjem, men jeg var hos en lærer, rektor, beredskap og så fosterhjem. Altfor mange flyttinger. I tillegg ble jeg lovet av barneverntjenesten da jeg var 12, at jeg skulle få fosterhjem innen fire uker. Det tok halvannet år. Det fører til at man mister tilliten til dem som egentlig skal hjelpe deg.» Jente, 17 år

Den første tiden i nytt fosterhjem kan vekke følelser som ensomhet og utrygghet, og noen savnet tettere oppfølging fra andre enn fosterforeldrene i denne perioden. Flere av de unge voksne peker på at

barneverntjenesten burde vært tettere på, og at fosterforeldrene med fordel kunne fått mer veiledning og støtte i startfasen av fosterhjemsoppholdet. En uttalte at «*fosterforeldre trenger forståelse og må prøve å sette seg inn i hvordan barna har det. Dra på kurs – lære om hvordan man skal reagere dersom barna gjør sånn eller sånn.*»

På spørsmål om hva fosterforeldre kan gjøre for at barn skal føle seg trygge og velkomne når de flytter inn, trekker de frem at fosterforeldrene bør vise kjærlighet, gi støtte og behandle dem som «normale barn». Det er også viktig å bli vist tillit og kjenne at fosterfamilien stoler på deg, selv om hverdagslivet, og særlig ungdomsårene, byr på både opp- og nedturer.

Det er ulike meninger om hvor mye informasjon fosterfamilien bør få om barnet i forkant av flyttingen. Noen mener at fosterforeldrene bør få vite nok til at de kan gi god omsorg, som for eksempel innsyn i relevante saksdokumenter og helsejournal, mens andre mener det bør være opp til barnet å bestemme hva fosterhjemmet skal vite om dem før innflytting.

Oppfølging fra barneverntjenesten

«Jeg er ikke så fan av dem som kommer og sjekker. En som het Torill, var hyggelig. Følte hun hørte på hva jeg sa. Hun delte til og med fra seg selv. De andre kommer bare inn med blokk og penn.» Jente, 15 år

Det er delte erfaringer med oppfølgingen fra barneverntjenesten. Alle uttrykker forståelse for at kontaktpersonen i barneverntjenesten må forsikre seg om at de har det bra i fosterhjemmet. Samtidig ytres det et ønske om en mest mulig normal hverdag, mens møtene med barneverntjenesten for mange bidrar til det motsatte.

Å bo i fosterhjem innebærer deltakelse i ulike møter i forbindelse med fosterhjemsoppholdet. Flere trekker frem at det blir unødvendig mange samtaler, og at møtene er til forveksling like fra gang til gang og fra år til år. Typiske temaer i møtene er samvær med foreldre eller hvordan barna har det i fosterhjemmet.

Relasjonen til kontaktpersonen synes å ha stor betydning for hvordan barna opplever at ønsker og behov blir ivaretatt, og hvor meningsfulle de opplever møtene. De yngre barna synes det er positivt når kontaktpersonen tar initiativ til aktiviteter eller tar i bruk andre kreative metoder for å gjennomføre oppfølgingssamtaler og innhente informasjon.

De eldre barna uttrykker i større grad et ønske om autonomi og at barneverntjenesten og andre hjelpere i større grad tilpasser oppfølgingen til deres ønsker og timeplan.

Alle vi snakket med, har byttet kontaktperson, men antall og frekvens i bytter varierer i stor grad. Enkelte ganger kan det å få en ny kontaktperson gagne barnet, fordi kjemien klaffer bedre, samtidig som hjelpen oppleves bedre. Flere forteller imidlertid at det først og fremst er strevsomt å bytte kontaktperson, fordi den nye kontaktpersonen ofte ikke kjenner dem. Det er en belastning gjentatte ganger å måtte fortelle livshistorien sin til en person de ikke kjenner.

«Jeg har byttet veldig mange ganger. Husker ikke hvor mange [saksbehandlere] jeg har hatt. I hvert fall fire eller fem.» Gutt, 13 år

Selv om noen formidler at det «går greit» å bytte kontaktperson, gir andre tydelig uttrykk for det motsatte. For noen gir det lite mening å investere i en relasjon til en kontaktperson når all erfaring tilsier at relasjonen vil opphøre. Selv om det i ulik

grad reflekteres over fordeler og ulemper ved bytter, gir særlig de eldre barna og de unge voksne uttrykk for at bytter kan føre til frustrasjon og redusert tillit overfor hjelpeapparatet.

Tilsynsperson

«Tilsynspersonen stiller andre spørsmål enn barnevernet. Hun er flinkere til å forstå mine meninger. Hun har god tid, og noen ganger kommer hun for sent hjem fordi hun vil høre på mine meninger. Vi går ofte ut og gjør hyggelige ting. Jeg synger med henne, og jeg kjenner henne godt.»
Jente, 11 år

Barna og de unge voksne forteller at de må forholde seg til veldig mange voksenpersoner. Tilsynspersonen er en av dem.

Mange av barna fremsnakker tilsynspersonen. Noen trekker frem at det er positivt å kunne snakke med en voksenperson uten

at fosterforeldrene eller andre voksne er til stede. Andre peker på at samtalene med tilsynspersonen skiller seg ut fra andre møter. Det kan handle om at møtene skjer utendørs, eller at barna opplever at deres tilbakemeldinger i større grad blir tatt på alvor og fulgt opp i etterkant.

Der erfaringene med tilsynsperson er mindre gode, er typiske utfordringer at relasjonen er svak, for eksempel på grunn av ett eller flere bytter. Ett av barna uttalte at bytte av tilsynsperson hever terskelen for å formidle relevant informasjon fordi de ikke kjenner vedkommende. Andre peker på at informasjonen de gir til tilsynspersonen, ikke alltid fører til ønsket endring, eller at de ikke kjenner seg igjen i beskrivelsene i tilsynsrapporten. Noen setter også spørsmålstegn ved om barneverntjenesten faktisk leser rapportene de får oversendt.

Medvirkning

«Vanskelig at de voksne sier de skal høre, og så blir resultatet det motsatte.» Jente, 9 år

Både barna og de unge voksne er opptatt av medbestemmelse. Samtidig sier mange at de er «møtetrøtte» etter år med oppfølging fra det offentlige. Noen sier de opplever at det er bortkastet tid, og ønsker minst mulig kontakt med hjelpeapparatet. Andre opplever at deres meninger tillegges mindre vekt enn de voksnes.

De som opplever å ha fått medvirke på en god måte, trekker frem betydningen av god kjemi og relasjon til kontaktpersonen i barneverntjenesten eller andre hjelpere, noe som gjør at barna sitter igjen med en opplevelse av at de lytter og bryr seg om deres hverdag.

Når barna og de unge voksne snakker om medvirkning, trekker de imidlertid oftere frem eksempler på barrierer for medvirkning. Eksempelvis trekker særlig de yngste barna frem at de sjelden møter hjelpere alene. Som oftest var en eller begge fosterforeldrene til stede i møte med barneverntjenesten. Det kan føre til at de ikke gir et sannferdig bilde av hvordan de egentlig har det. Noen forteller om møter de ikke er invitert til, selv om de ønsker å være med.

Enkelte av de eldre barna og de unge voksne viser til eksempler på medvirkning som «skinnprosesser», der de involveres uten at de opplever at det har betydning for beslutningen som fattes.

Normalitet

«Jeg glemmer at jeg er et fosterbarn, helt til noen tar det opp. De i klasserommet kan tulle med det, og da blir jeg lei meg.» Gutt, 14 år

Å være barn i fosterhjem kan føre til uønsket oppmerksomhet fra omgivelsene. Nesten alle vi snakket med, ytret et sterkt ønske om å være «normale». Å få merkelappen «fosterbarn» kan gi en følelse av å være annerledes. Typisk oppstår ubehagelige situasjoner på skolen, som når navnelister, opprop fra lærere eller temaer i undervisningen viser at de er under offentlig omsorg. Som sitatet over viser, kan det føre til at andre medelever stiller spørsmål om fortiden deres eller hvem barnas egentlige familie er. Mange synes det er vanskelig.

Forskjellsbehandling av fosterbarn og egenfødte barn kan også trigge en følelse av annerledeshet. Et gjennomgående ønske var at fosterforeldrene skulle stille samme forventinger til dem som til de andre barna i familien.

Andre oppgir at det er mindre problematisk å forholde seg til merkelappen «fosterbarn» i det daglige. Likevel reflekterer flere rundt begrepet «normalitet» i samtalene. Noen forteller at de først forstod hva en «normal» familie var, etter at de kom til et godt fosterhjem, mens andre opplever at fosterhjemsordningens rammer, med stadige møter og tilsynsbesøk, gjør hverdagslivet *unormalt*.

Samvær

De vi har hatt samtaler med, har ulike erfaringer med samvær. Vi ser at opplevelsen av samvær endrer seg over tid, både til det bedre og til det verre.

«Jeg synes det er ganske hyggelig å ha samvær. Jeg kan fortelle dem hva som har skjedd med meg, og vi spiser på restauranten – alltid på McDonald's.» Jente, 13 år

Noen snakker varmt om sine foreldre og sin familie. De gleder seg til samvær og kan savne familien sin selv om relasjonen i

mange tilfeller er komplisert. Enkelte har kontakt med foreldrene ut over treffene som er fastsatt i samværsplanen, mens andre oppgir at de gjerne skulle hatt mer kontakt. Noen beskriver derimot samværet som belastende, og forteller om psykiske og/eller fysiske reaksjoner som oppstår før og etter samværet med foreldrene.

De som opplever samværet som noe positivt, forteller at de føler seg trygge, og at møtene oppleves meningsfulle. De trekker frem ulike suksesskriterier for at samværene fungerer bra. Det kan handle om fleksibilitet knyttet til gjennomføring av samvær, at samarbeidet mellom de biologiske foreldrene og fosterforeldrene fungerer, eller at barna opplever å få være med og bestemme når og hvordan samværet skal gjennomføres.

«Noen ganger kan samvær bli litt kjedelig på en måte, mer lyst til å være med venner og gjøre morsomme ting.» Gutt, 10 år

Motivasjonen for samvær kan variere, uavhengig av hvilken relasjon de har til foreldrene. Som sitatet over illustrerer, kan det handle om at planlagte samvær går på bekostning av aktiviteter som det er kjedelig å gå glipp av, som for eksempel å være med venner, organiserte aktiviteter eller overnattingsturer.

I samvær som fungerer mindre bra, oppgir barna fravær av trygghet, ofte kombinert med at samarbeidsklimaet mellom fosterforeldrene og foreldrene ser ut til å være problemfylt. De som opplever samværet som vanskelig, forteller i noen tilfeller om forventningspress fra barneverntjenesten om at samværene skal fortsette, og i enkelte tilfeller økes, selv om de ikke ønsker det.

Et mindretall har begrenset eller ingen kontakt med sine foreldre. Det kan handle om at relasjonen dem imellom kompliseres

som følge av stadig pågående rettssaker, at foreldrene har utfordringer som er til hinder for at samværet blir gjennomført som avtalt, eller at barna opplever møtene som skadelige eller lite meningsfulle.

Psykisk helsehjelp

Selv om psykisk helse i utgangspunktet ikke var tenkt som et tema i samtalen, har dette kommet opp i de fleste samtalen.

Mange av barna har erfaring med å få psykisk helsehjelp. Flere har vært til behandling eller til utredning i Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (heretter BUP) en eller flere ganger i løpet av oppveksten, og opplever å ha fått god hjelp. I noen tilfeller var hjelpen helt avgjørende for at de nå fungerer bra på skolen og i fritiden. Et gjennomgående trekk er at oppfølgingen fra BUP etter en viss tid blir avsluttet, selv om flere forteller at de hadde behov for at den fortsatte.

De unge voksne er noe mer kritiske til den psykiske helsehjelpen og trekker frem at den ikke alltid fungerer slik den burde. Dette gjelder for eksempel der det har vært mange ulike behandlere inne i bildet, at hjelpen kom sent, eller at de måtte oppsøke hjelpen selv.

Barnevernsnemnda og domstolen

«Jeg tenkte på rettssaken hele tiden. Mest på skolen. Ikke her hjemme. ... Eller måtte i hvert fall late som det overfor fosterfamilien.» Jente, 13 år

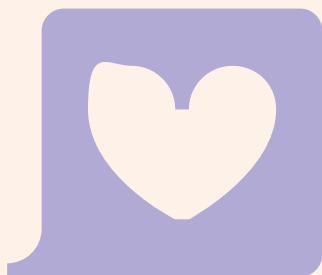
Sitatet er på mange måter representativt for dem som har erfaring med rettssaker. Flere har deltatt i prosesser i barnevernsnemnda og domstolen, både om gjenforening og om økning av samvær. For enkelte har store deler av oppveksten blitt preget av stadig pågående rettssaker, og det kan oppstå vanskelige tanker og følelser som det kan være krevende å snakke

om, eller som de ønsker å skåne sine nærmeste for.

Rettsaker tar tid og skaper for mange usikkerhet og engstelse mens de pågår. Det trekkes frem at det er vanskelig å leve som normalt når utfallet av rettssaken har stor betydning for fremtiden. Noen beskriver rettsprosessen som så stressende at det påvirker deres liv og psykiske helse negativt.

Barnas rolle i rettssaken var også et tema som kom opp i samtale. Enkelte beskriver et krysspress der de føler seg revet mellom fosterforeldrene og foreldrene, noe som kan føre til at deres meninger eller ønsker vil kunne skuffe noen de er glad i. Andre forteller at de føler på et ytre press eller en forventning fra fosterforeldrene, barneverntjenesten eller foreldrene om å «fremme deres sak». Flere opplevde at deres ønsker og behov ikke kom klart nok frem under rettsforhandlingene.

En del forteller at de ikke selv deltok i nemnda eller rettssaken, men at deres synspunkter ble fremmet av en talsperson. Som regel hadde de ikke møtt denne personen tidligere. Noen gir uttrykk for at det er vanskelig å dele sin historie med en ukjent person. Enkelte var usikre på hvem talspersonen egentlig var, og visste ikke nøyaktig hva som ble formidlet i rettssaken. Andre sier at det kunne vært en bedre løsning å snakke med dommeren selv.

Hva kjennetegner et godt fosterhjem, og hva kunne vært bedre?

«Alle har tatt meg vel imot, og jeg merker ikke noe til at «jeg ikke er blod». Den som sa at blod er tykkere enn vann, er en skikkelig idiot.» Jente, 15 år

Sitatet beskriver hvordan et vellykket fosterhjemsopphold kan oppleves. Gode fosterhjem ble beskrevet som både rausere og inkluderende og i stand til å tilpasse seg og møte barnas individuelle behov for omsorg.

Flere formidler et behov for å bli ansett og føle seg som et fullverdig medlem av fosterfamilien. Dette gjelder særlig de yngre barna og de som har bodd i samme fosterhjem i mange år.

En del forteller at de misliker begrepene «fosterbarn» eller «fosterforeldre» fordi det minner dem og omverdenen om at de er annerledes. Andre beskriver et godt fosterhjem først og fremst som en omsorgsbasis der de får den hjelpen og omsorgen de trenger, uten at det trenger å innebære å bli en del av familien.

Hva som kjennetegner et godt fosterhjem, avhenger av hvilken fase i fosterhjemsoppholdet barna beskriver. I startfasen er det viktig at fosterforeldrene er vennlige og inkluderende. Etter en viss tid i fosterhjemmet fremheves andre kvaliteter, som for eksempel at fosterforeldrene «forstår dem» og hjelper til med dagligdagse ting som lekser eller kjøring til aktiviteter, eller at de ikke gjør forskjell på dem og andre barn i familien.

Mange har kjent på en redsel for at fosterhjemmet ikke skal «tåle» dem. Det kan for eksempel innebære frykt for at misforståelser, utagering eller konflikter med fosterfamilien kan føre til at de må flytte.

Noen forteller om tidligere fosterhjemsopphold som ikke fungerte, mens andre trekker frem hendelser som førte til at barnevernet kom inn i bildet. Disse erfaringene kan gjøre det vanskelig å knytte seg til en ny fosterfamilie. Flere forteller at det ikke er uvanlig å teste fosterforeldrenes omsorg og tåleevne, og at fosterforeldrene har strukket seg langt for å gi dem omsorg og trygghet. For mange var det et vendepunkt i fosterhjemsoppholdet da de innså at fosterforeldrene «tålte dem», og at små og store konflikter ikke lenger vekker samme frykt for atskillelse.

Et annet tema som flere var opptatt av, var samarbeidet mellom fosterhjem og familie. For mange av barna er dette viktig for at fosterhjemsoppholdet skal fungere best mulig. Det kan handle om samarbeid i forbindelse med samvær eller at barnet ønsker at deres foreldre blir kjent med fosterfamilien.

Barna peker også på forhold som kunne vært bedre i fosterhjemmet. Mens noen skulle ønske de fikk være mer på internett eller spille mer dataspill, har andre refleksjoner som eksempelvis handler om samvær eller fosterhjemsoordningen i sin helhet.

«Jeg liker ikke å snakke med så mange forskjellige. Jeg tror jeg skal bli adoptert, og da trenger jeg ikke snakke med så mange voksne mer.» Jente, 11 år

Det beskrives som strevsomt med mange møter med ulike voksenpersoner eller at møter flyttes. Enkelte av barna forteller at de ønsker å bli adoptert av fosterfamilien. De formidler både at det handler om at de har en sterk tilknytning til fosterfamilien og ønsker en fremtid sammen med dem, og at adopsjon ville gjort slutt på alle møtene med de ulike voksenpersonene i hjelpeapparatet.

Et annet tema som mange var opptatt av, var opplevelsen av ikke å bli inkludert i eller få informasjon fra møter som angår dem. Det gir en følelse av at de voksne hjelperne ikke bryr seg i særlig grad. Mange oppgir indre uro og vanskelige tanker som en del av dagliglivet. Det kan handle om et ønske om å flytte hjem til foreldrene, eller at de har traumer fra barndommen som plager dem, og som ingen voksne kjenner til. Det kan være vanskelig selv å ta initiativ til å ta opp vanskelige temaer, særlig i fosterhjem der de opplever at det ikke er rom for slike samtaler. Noen av de eldre barna og unge voksne fremhever betydningen av at fosterforeldre får relevant kursing og veiledning i å fange opp traumer og symptomtrykk hos barna.

Et begrep som dukket opp i samtalen med de unge voksne, var «matching». Matching er prosessen med å finne en bestemt fosterfamilie som passer til et bestemt barn.²¹ Flere mener at fosterforeldrene og barnet bør ha sammenfallende egenskaper og interesser. Aller viktigst er fosterforeldrenes evne til å håndtere problemstillinger og utfordringer som oppstår, noe mange knyttet til behovene de selv hadde eller fortsatt har.

De som har opplevd mislykkede fosterhjemsopphold, sier at det har satt sine spor. Det å oppleve avvisning eller at noen gir deg opp, påvirker fremtidige flyttinger og relasjoner. En ung voksen uttalte: «Fosterforeldre kan ikke gi opp lett – da kan du bare drite i å bli fosterhjem – da ødelegger man bare barn enda mer.» Noen hevdet at dårlig match i mange tilfeller er en direkte årsak til at fosterhjemsoppholdet ikke fungerer slik det er ment.

3. Fosterforeldre forteller

Informasjon

«Jeg har tenkt mye på hva jeg ville gjort annerledes med mer kunnskap og informasjon.»

Fosterforeldrene beskriver at god informasjon før innflytting er viktig for at den daglige omsorgen for barnet skal bli best mulig. De er opptatt av at barneverntjenestene må være åpne om alle forhold ved barna, og ikke holde tilbake viktig informasjon. De trekker frem at dette er viktig for å tilpasse omsorgen i fosterhjemmet og for å vite om barnet har behov for oppfølging fra andre offentlige instanser, eksempelvis psykisk helsehjelp. Flere peker på viktigheten av å få kunnskap om barnas tidligere livssituasjon og opplevelser for å forstå barnas reaksjoner.

Fosterforeldrene har delte erfaringer med hensyn til hvilken informasjon de fikk fra barneverntjenesten i forkant av innflyttingen. Flere har opplevd at barneverntjenesten har holdt igjen informasjon de burde fått, og at virkeligheten ikke samsvarte med informasjonen de fikk. Det har vært krevende at barna hadde større utfordringer enn de først antok. Noen beskriver at de føler seg litt «lurt» inn i oppdraget, og flere understreker at det er mye de ville gjort annerledes dersom de hadde fått all relevant informasjon.

Andre fosterforeldre forteller at det var en del informasjon som barneverntjenesten heller ikke hadde ved innflytting. Dette kan gjelde opplysninger om barnets helse eller saksdokumenter fra andre barneverntjenester som ikke er innhentet. Det kan også dukke opp forhold ved barnet etter en tid i fosterhjemmet som ikke har vært kjent tidligere, for eksempel ved at barna forteller om opplevelser og traumer de ikke tidligere har delt.

Enkelte fosterforeldre stiller spørsmål ved hvorfor de ikke får tilgang til flere av saksdokumentene. De mener at de burde hatt en større innsynsrett, og at det her ligger mye relevant informasjon for ivaretagelsen av barna som de burde kjenne til.

Noen fosterhjem fortalte at de fikk møte barnets tidligere fosterhjem eller beredskapshjem. De beskrev dette som nyttig og at disse kunne gi informasjon også utover det barneverntjenesten satt med.

Opplæring

«Mye av terapien skjer i fosterhjemmet i trygge rammer. Det er derfor viktig at vi også får kompetanse på traumer og hvordan vi kan snakke med barna om vanskelige følelser.»

Alle fosterforeldrene vi snakket med, mener god opplæring er avgjørende. Mange savnet bedre opplæring og flere tilpassede kurs for bedre å håndtere rollen som fosterforeldre. Kurs beskrives som meningsfullt også ut over selve innholdet. Her treffer fosterforeldre andre fosterforeldre, og mange beskriver en merverdi i å kunne diskutere livet som fosterforeldre med andre i samme situasjon.

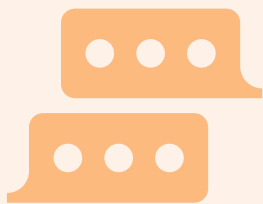
De fleste har gjennomført PRIDE-kurs. Mange har vært fornøyd med dette, men et gjennomgående synspunkt er at kurset er veldig generelt. Det pekes på et behov for kursing og veiledning tilpasset det enkelte barns behov og utfordringer som ofte oppstår underveis.

Kurstilbud til fosterforeldre varier. Kursene Traumebevisst omsorg (TBO) og PMTO²² blir trukket frem av flere fosterforeldre som kurs de har vært fornøyd med. Kursene bidro til at de fikk en bedre forståelse av barnas utfordringer og hvordan de kan balansere omsorg og grensesetting. Andre forteller at de har deltatt på kurs som ikke

var godt nok tilpasset familiens og barnas behov. Flere har etterspurt andre kurs, men fått beskjed om at det ikke finnes tilbud.

Flere fosterforeldre etterspør tiltak som i tilstrekkelig grad forbereder og ruster fosterhjemmet for oppgaven. Dette handler også om andre forhold enn selve omsorgsoppdraget, som eksempelvis hvordan man skal håndtere en hverdag med veldig mange samvær og oppfølgings-/tilsynsbesøk, samt ivaretagelse av fosterhjemmet under prosesser i barnevernsnemnda og domstolen.

Et tiltak som av flere trekkes frem som positivt, er samlinger med andre barn og fosterfamilier. Det beskrives at det i dag eksisterer svært få slike tilbud i offentlig regi. Kontakt med andre fosterforeldre må i all hovedsak skje på eget initiativ eller gjennom felles deltakelse på kurs.

Oppfølging fra barneverntjenesten

«Enten trekker du et vinnerlott eller ikke. Da tenker jeg ikke barn, men hvilken kontaktperson og barneverntjeneste du får.»

Fosterforeldrene er opptatt av god oppfølging og veiledning fra barneverntjenesten. Det er delte erfaringer med hvordan de opplever seg ivare tatt.

Flere forteller at de ikke får god nok oppfølging, støtte og hjelp fra barnevernet. De beskriver at de til tider føler seg alene. Barneverntjenesten kan være lite tilgjengelig utenfor kontortid, selv om mange utfordrende situasjoner oppstår på kveldstid. Det

eneste alternativet mange da har, er å kontakte barnevernsvakten.²³ Noen opplever at barneverntjenesten ikke lytter til deres innspill, og at deres synspunkter ikke blir tatt på alvor.

Mange opplever at kontaktpersonen har for mye å gjøre til å følge opp fosterhjemmet godt nok. Noen forteller at de fire oppfølgingsbesøkene barneverntjenesten skal gjennomføre hvert år, kan føles som pliktbesøk, og at disse ofte kommer tett rett før årsskiftet. Det fortelles også om store ulikheter mellom kontaktpersonene, og oppfølgingen oppleves å være personavhengig. Dette kan gjelde både mellom kontaktpersoner i samme tjeneste og mellom tjenestene. Mange forteller om hyppige bytter av kontaktperson, og at dette er krevende både for fosterforeldrene og for barna. Flere har erfaringer med at den nye kontaktpersonen ikke har lest seg opp på sakens dokumenter. Noen synes det er vanskelig å fastholde egne synspunkter i møte med barneverntjenesten, fordi det kan føre til konflikt. Flere opplever å ha mottatt trusler fra barneverntjenesten om flytting av barnet, mens andre er redde for å få kjeft og opplever at kontaktpersonen blir stresset dersom de tar kontakt.

De som er fornøyd med oppfølgingen fra barneverntjenesten, viser til at kontaktpersonen er tilgjengelig på telefon og e-post, og at vedkommende svarer raskt. De peker også på at barneverntjenesten har vært åpen og ærlig om situasjonen og om barnas utfordringer. Videre trekkes det frem at barneverntjenesten og fosterforeldrene tidlig fikk en felles forståelse av familiens og barnas behov. Et fellestrekk hos disse familiene er at økonomiske rammer er ivare tatt, og at de har mottatt ytelser og tiltak som familien og barna har hatt behov for. Flere er positive til barneverntjenester som har to kontaktpersoner på «saken». Det er

nyttig å ha flere som kjenner familien og barnet, særlig dersom den ene kontaktpersonen er borte eller slutter.

«Veileder er alfa og omega. Vi trenger noen som faktisk kan si hva vi skal gjøre når vi står bom fast klokken 22 på kvelden og tårene triller.»

Flere fosterforeldre etterlyser mer veiledning. Veiledning kan blant annet handle om hvordan man kan møte barna i ulike situasjoner eller jobbe med traumer og relasjoner. Enkelte har mottatt veiledning fra andre enn barneverntjenesten, for eksempel fra psykologer og familiekonsulenter, heretter kalt *eksterne veiledere*. Noen har fått dette gjennom en kontrakt med en privat leverandør, mens andre har fått det som en del av fosterhjemsavtalen. Felles for samtlige er at de beskriver dette som positivt. Den eksterne veilederen oppleves som tilgjengelig, også utenfor normal kontortid, noe som gir en større trygghet dersom de trenger støtte eller veiledning når situasjoner oppstår.

Fosterforeldrene har delte erfaringer med hvordan barnas medvirkning blir ivaretatt. De fosterforeldrene som har gode erfaringer, beskriver at barneverntjenesten bruker god tid alene med barna når de er på besøk, og at det barna er opptatt av og formidler, blir tatt på alvor og fulgt opp. De fosterforeldrene som ikke opplever at barnas medvirkning ivaretas på en god måte, viser blant annet til at barneverntjenesten ikke snakker med barna når de kommer på besøk, og at de opplever barnet som ukomfortabelt i møte med kontaktpersonen. De peker på at barna må trygges på at de kan fortelle barneverntjenesten om vanskelige ting, og at barneverntjenesten bør vurdere å gjennomføre samtaler med barna utenfor fosterhjemmet.

Flere fosterforeldre trekker i samtalen frem at barna også kan ha behov for å bli

skjermet, og at det er viktig at barna ikke må involveres i alle prosesser. Det trekkes frem at mange av barna «bare vil være normale», og at de må snakke med veldig mange voksne. Noen trekker paralleller til egenfødte barn, og at det er mange ting i deres liv foreldrene avklarer uten at barna trenger å bli involvert.

Familielivet i fosterhjem

«Vi er tydelige på at vi har tre barn, ikke to og ett fosterbarn. Vi informerte på skolen om at hun ikke skulle omtales som fosterbarn.»

Fosterforeldrene er opptatt av barna så raskt som mulig blir en del av familien. Åpenhet fra start trekkes frem som viktig, slik at også barna opplever det som trygt å si sin mening om hvordan de kan få det best mulig. Samtidig beskrives at innflytting er krevende for barna, og at de må få bruke tid på å tilpasse seg et nytt hverdagsliv. Fosterforeldrene forteller at det tar tid før barna slår seg til ro i det nye hjemmet og åpner seg om vanskelige følelser og tidligere hendelser. De forteller at barna i starten kan teste mange grenser, og at det var viktig å vise barna at det alltid var trygt i fosterhjemmet, uavhengig av hva barna hadde gjort. Flere forteller om at det er viktig med forutsigbare rammer for barna og ikke å gjøre forskjell på fosterbarna og egenfødte barn.

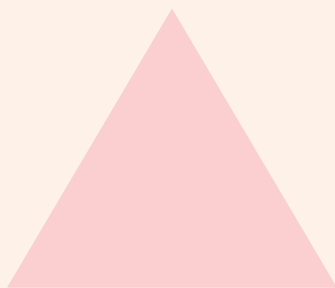
Det er få fosterforeldre som har erfaring med at barneverntjenesten eller andre offentlige tjenester snakker med og forbereder egenfødte barn. Fosterforeldre etterlyser at egenfødte barn får en mer sentral plass i prosessen, og viser til hvor viktige fostersøsken kan være for barn som flyttes i fosterhjem. Det pekes på at barna i større grad må bli sett og hørt, og at de bør få tilbud om samtaler med barneverntjenesten.

Flere fosterforeldre har opplevd at fosterhjemsoppdraget har gått på bekostning av egenfødte barn. Dette oppleves som krevende. Fosterforeldrene mener at barneverntjenesten, i samråd med fosterhjemmet, må gjøre grundigere vurderinger i forkant av hvordan disse barna vil påvirkes, og hvilke tiltak som må settes inn for at det skal fungere best mulig.

«Vi føler oss litt lurt. Det var ikke dette samfunnsoppdraget vi «signa» opp for.»

Mange fosterforeldre forteller om en krevende hverdag og peker blant annet på at fosterhjemsoppdraget medfører mange møter med offentlige instanser, oppfølgingsbesøk, tilsynsbesøk og samvær m.m. I tillegg er det flere familier som beskriver omfattende rettsprosesser. De forteller at kombinasjonen av mange slike møter og prosesser samtidig tar mye tid og energi både for dem og barna.

Flere fosterforeldre sier at de ikke ville blitt fosterforeldre igjen. De forteller at dette blant annet handler om en kombinasjon av det ovennevnte og manglende oppfølging fra og dårlig samarbeid med barneverntjenesten.

Samarbeid og samvær med barnets familie

«De (foreldrene) vil alltid være en del av ungenes liv. Da må vi legge til rette for at det kan bli best mulig. Du må være litt på «bjudern» som fosterforeldre.»

En del oppgir å ha godt samarbeid med foreldrene, og trekker frem at dette har vært viktig for barna. De presiserer viktigheten av ikke å «dømme» foreldrene og å forsøke å skape et godt samarbeid allerede fra start. De er opptatt av å snakke godt om barnets familie, ringe foreldrene, invitere dem hjem til høytider og dele bilder fra barnas hverdag.

Andre fosterforeldre beskriver at de verken har dialog eller samarbeid med barnets foreldre. Felles for flere er et ønske om at dialogen var bedre, og at dette er noe det må jobbes med fra start. Det pekes på at barneverntjenesten spiller en sentral rolle for at dette skal fungere, og flere forteller at barneverntjenesten ikke har vært gode nok til å tilrettelegge for samarbeid. Flere fosterforeldre mener samarbeid med biologisk familie bør lovfestes.

Enkelte fosterforeldre forteller at det kan være vanskelig å ha et godt samarbeid med foreldrene, uavhengig av hva barneverntjenesten gjør. Det kan handle om at foreldrene er veldig imot barnevernet, eller at de som fosterforeldre har vanskelig for å bygge tillit til foreldrene på grunn av det barna har vært utsatt for.

«Når (barnet) fikk regulere samvær selv, ble ting greiere. Samvær kan komme i veien for hverdagen, henge med venner.»

Fosterforeldrene opplever barnas samvær med foreldre og annen biologisk familie ulikt. Dette handler i hovedsak om reaksjoner hos barna før og etter samvær. I tillegg er det en del som opplever at barna må gjennomføre mer samvær enn det som er til deres beste.

De med gode erfaringer trekker frem viktigheten av å lytte til barna og deres behov. De peker på at samvær kan komme i veien for hverdagen (for eksempel fritidsaktiviteter),

og at det derfor er viktig at samværet legges til et tidspunkt da det passer best for barna. Et godt samarbeid med biologisk familie gjør samværet enklere blant annet fordi man da kan avtale og endre på samværet ut fra hva som passer for barnet, fosterforeldrene og foreldrene. Flere peker på at det er en styrke at de kan avtale samvær direkte med foreldrene uten at barneverntjenesten trenger å være involvert. Noen fosterforeldre forteller at det er positivt for barna at det legges opp til aktiviteter som barna liker, når de har samvær.

De fosterforeldrene som har fortalt om reaksjoner hos barna før og etter samvær, beskriver blant annet at barna kaster opp, får mareritt, tisser på seg, er mye slitne og sliter med å følge med på skolen. Flere forteller at reaksjonene kan vare lenge både før og etter samvær, og at det blant annet går ut over skolegangen og deres sosiale liv. Flere mener at barna har for mye samvær med foreldrene, også når barna ikke selv ønsker det. (Se mer om dette under punktet «Barnevernsnemnda og domstolen».)

Psykisk helsehjelp

Flere fosterforeldre beskriver at det er utfordrende å få tilgang til psykisk helsehjelp til barna. Noen forteller at de har forsøkt å få barnet inn på BUP uten at barnet har kommet inn, mens andre kom inn etter lang ventetid. Enkelte mener at barna skrives ut for fort, og at det oppleves som at BUP har for mye å gjøre og for få ressurser. De savner et psykisk helsetilbud i kommunen og peker blant annet på at det er behov for noe mellom helsesykepleier og BUP.

Men noen er også fornøyd med hjelpen barna har fått fra BUP, eller annen psykisk helsehjelp. De forteller at psykologene har vært fleksible, tatt seg god tid og møtt barna på deres premisser.

Flere trekker frem at de ofte får en koordinerende rolle mellom de offentlige instansene, og mener de ofte må utføre oppgaver barneverntjenesten skulle ivareta. Dette oppleves som utfordrende, både fordi det er tungvint å manøvrere i ulike systemer som BUP og Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT), og fordi fosterforeldre på mange områder ikke har mulighet til å samtykke og klage på vegne av barna. Det beskrives også at barneverntjenesten og fosterforeldrene kan ha ulike oppfatninger om barnets oppfølgingsbehov. Flere fosterforeldre peker på at godt samarbeid mellom tjenestene er en viktig forutsetning for at et fosterhjemsopphold skal bli bra for barnet.

Beslutningsmyndighet, innsynsrett og klagemuligheter

«Det er et paradoks at fosterforeldre er gitt ansvar for barna 24 timer i døgnet, men at de ikke er utstyrt med tilstrekkelige virkemidler for å ivareta barna.»

Fosterforeldrene opplever at de i dag har få eller mangelfulle rettigheter for å sikre at de kan ivareta barna på en god måte. Dette handler blant annet om at de ikke er part i barnevernssaken, mangler innsynsrett i sentrale dokumenter, at de ikke kan klage på vegne av barna overfor offentlige tjenester, samt manglende samtykkekompetanse.

Flere forteller om et svært begrenset dokumentinnsyn. Dette gjelder spesielt dokumenter fra barneverntjenesten, tilsynspersoner og prosesser i nemnd og domstol. Det oppleves som krevende at de ikke vet hva tilsynspersonen har skrevet etter et besøk i hjemmet, og hvordan informasjonen brukes. Andre peker på at innsyn i dokumenter fra nemnda og domstolen ville bidratt til større forståelse for barnas behov og utfordringer. Det samme

gjelder dokumenter fra PPT og BUP. Det beskrives at manglende innsynsrett i sentrale dokumenter om barna vanskeliggjør ivaretagelsen av barnet i fosterhjemmet.

En del mener at manglende klagemuligheter på vegne av barna kan være en utfordring, eksempelvis der fosterforeldrene hadde ønsket å klage på avslag fra BUP. Noen fosterforeldre mener de burde hatt partsrettigheter i nemnd og domstol.

Flere forteller at det er krevende at fosterforeldre på en rekke områder ikke kan ta avgjørelser på vegne av barna, som for eksempel bytte av fastlege. Andre forteller om praktiske utfordringer i hverdagen, som opprettelse av bankkonto eller tilgang til skolens digitale læringsplattform. Ofte løser disse utfordringene seg til slutt med barneverntjenestens hjelp, men det kan være krevende prosesser. Det beskrives også som vanskelig for barna, og som en påminnelse om at barna har en annerledeshet i livet sitt som de andre barna i hjemmet og de andre barna i klassen ikke har.

Økonomi og rammeverk

«Fosterhjem må være den eneste form for oppdrag hvor du kan tape penger på å gjøre en god jobb.»

Fosterforeldrene fremhever at økonomi aldri har vært motivasjonen bak oppdraget, og at ivaretagelsen av barna aldri vil gå på bekostning av uenigheter om økonomi. Likevel er det mange som viser til at de utfører et oppdrag på vegne av barneverntjenesten og samfunnet, og at de økonomiske rammebetingelsene må gjenspeile dette.

Mange fosterforeldre forteller at de har tapt økonomisk på å være fosterforeldre. De forteller om store økonomiske endringer utover i fosterhjemsoppholdet, og at

utgifter som ble dekket i starten, ikke blir dekket lenger. Det kan være store forskjeller mellom barneverntjenester, men også internt i barneverntjenesten. Blant annet gjelder dette satser ved frikjøp og utgiftsdekning.

Flere beskriver at det er vanskelig å snakke med barneverntjenesten om økonomi, og at de kvier seg for dette. Økonomi oppleves for flere som et tema som lett skaper konflikt, og de mener at dette i større grad burde vært standardisert. En gjenganger i samtalen er at økonomi og pensjonsrettigheter er noe som må ryddes opp i. Økonomiske spørsmål må etter fosterforeldrenes syn avklares tidlig, slik at risikoen for konflikt reduseres.

Barnevernsnemnda og domstolen

«Vanlige folk er vant til å forholde seg til straffesystemet. Når en sak er avsluttet, så er den avsluttet. Men dette er en evighetsmaskin. Det tar aldri slutt, og man må hele tiden forholde seg til at det kan komme en ny sak.»

Fosterforeldrene har ulike erfaringer med og synspunkter på prosessene i domstolen. Noen beskriver dette som gode prosesser, hvor barnas behov er førende, at deres mening ivaretas, og at avgjørelsene etter deres syn er til det beste for barna. Disse barna har vært involvert i få rettsprosesser, og samarbeidet med foreldrene fungerer godt.

Flere fosterforeldre beskriver imidlertid sakene i nemnd/domstol som krevende for barna. Felles for disse er at barna har vært gjennom mange prosesser om samvær og gjenforening. Flere fortalte at barna har vært involvert i svært mange rettsprosesser, noen så mange som 15. Noen fosterforeldre sier at flere av barna i forkant av at saker kommer opp, har store reaksjoner, som eksempelvis

konsentrasjonsvansker på skolen, dårlig søvn og traumer som kommer tilbake. Fosterforeldrene opplever det som problematisk at foreldrene kan ta opp saker om samvær og gjenforening så ofte. Det beskrives som krevende og usikkert for barna i fosterhjemmet. De peker på at barna må få mer ro og stabilitet i livet, samt trygghet med tanke på hvor de skal bo og vokse opp. Midlertidigheten og uforutsigbarheten barna lever i, beskrives som vanskelig for barna. Flere er tydelige på at midlertidigheten på et punkt må ta slutt, og at barna har rett og krav på en endelig avklaring. Verken barn, fosterforeldre eller foreldre har godt av å leve i usikkerhet.

En del stiller spørsmålstegn ved om barnas rettigheter ivaretas på en god nok måte i de rettslige prosessene. Enkelte av fosterforeldrene har opplevd at barnets rettigheter ble bedre ivaretatt da barnet fylte 15 år og fikk egen advokat. De trekker frem at barna bør ha krav på dette tidligere. Flere er opp-tatt av at de som fosterforeldre har få rettigheter i sakene. De får sjelden vite hva som har blitt sagt og vurdert i nemnd/domstol, og de får heller ikke lese vedtaket eller dommen i etterkant.

Flere trekker frem at det nå fastsettes mer samvær enn tidligere. Fosterforeldrene som forteller om økt samvær, mener at dette ikke har vært til barnas beste, og at endringene i omfang kan være et resultat av dommene i EMD. Noen fosterforeldre forteller at det har blitt fastsatt mer samvær til tross for at både barneverntjenesten og BUP har anbefalt det motsatte. Andre mener barneverntjenesten og deres advokat skulle vært tydeligere på at barnet ikke skal ha mer samvær. Flere forteller også at barna har vært klare på at de ønsker mindre samvær, men at dette ikke har blitt tatt til følge av nemnda og domstolen. De beskriver det som krevende med mer samvær, siden barna har store reaksjoner før og etter samværet.

Noen fosterforeldre trekker frem at ordningen med talsperson ikke er god nok. Særlig begrunnes dette med at barna ikke har noen relasjon til talspersonen, og at det etter deres syn er vanskelig for barna å formidle sine synspunkter til en fremmed de kun møter noen få ganger.

4. Barneverntjenesten forteller

Finne et fosterhjem

Utfordringer med rekruttering og mangel på fosterhjem kommer tydelig frem i samtalene med barneverntjenestene. Flere forteller at mange barn bor for lenge i beredskapshjem.

Barneverntjenestene mener at Bufetat strever med å rekruttere nok fosterhjem, og at Bufetat tidligere hadde flere aktuelle fosterhjem å tilby. Det er også vanskelig å rekruttere fosterhjem i egen kommune, og utvalget er lite. I noen tilfeller har barneverntjenesten valgt et fosterhjem de vet ikke er optimalt for barnet, slik at barnet kommer seg ut av beredskapshjemmet. De kan også vegre seg for å flytte et barn ut av hjemmet, fordi de vet at det vil ta veldig lang tid å skaffe et fosterhjem til det. En del barneverntjenester forteller at de i dag er avhengige av å kunne rekruttere fosterhjem som har avtale med private leverandører, og at de er redde for at det skal bli vanskeligere å rekruttere fosterhjem når lovendringen trer i kraft.²⁴

Barneverntjenestene ønsker flere fosterhjem å velge mellom, og flere mener at myndighetene må ta grep. Det pekes på at det må bli mer attraktivt å være fosterforeldre, og at de økonomiske rammene og rettighetene ikke er gode nok. Det trekkes frem at hverdagen som fosterhjem har blitt mer krevende, og at kombinasjonen av store utfordringer hos barna, mer samvær med foreldrene og økt fokus på gjenforening kan gjøre at flere ikke ønsker å bli fosterforeldre.

Forberedelser før barnet flytter

Barneverntjenestene forteller at barn som skal flytte i fosterhjem, må få informasjon tidlig og være delaktige i prosessen. Selv om de ønsker at barna skal få medvirke ved valg av fosterhjem, kan dette være vanskelig, da de sjelden har flere hjem å velge mellom. Det er derfor viktig at barna medvirker ellers i prosessen. Barna må få

tilpasset informasjon som muliggjør at de kan medvirke. Det er også viktig å avklare hva slags informasjon om barnet barneverntjenesten deler med andre (for eksempel foreldre og fosterforeldre), og når informasjonen skal deles. Flere mener de kan bli bedre på å inkludere barna tidligere i prosessen.

Barneverntjenestene mener fosterforeldrene skal få all relevant informasjon. Det er viktig å skape en forståelse av barnets behov og livet som fosterforeldre. Sentralt er blant annet informasjon om særlige egenskaper hos barna, hva de tidligere har opplevd, mulighetene for endringer i samvær og mulige prosesser i nemnd og domstol. I tillegg er det viktig å avklare hva barneverntjenesten har beslutningsmyndighet over, og hva fosterforeldrene kan bestemme på egen hånd. Fordi hverdagen ofte blir mer krevende enn fosterforeldre forventer, tilstreber barneverntjenestene å skape et realistisk bilde av hverdagen. Forventningsavklaring er et nøkkelord som trekkes frem, samt viktigheten av å skape en felles forståelse med fosterhjemmet om hvordan de sammen best kan ivareta barna. Det trekkes også frem at egenfødte barn må forberedes godt før innflytting.

Barneverntjenestene forteller om tilfeller hvor de har underkommunisert barnets utfordringer for at fosterhjemmet ikke skal trekke seg. De kan også mangle informasjon om barna og deres tidligere opplevelser, og det kan være vanskelig å forutse hvordan hverdagen i fosterhjemmet vil bli. Barneverntjenesten må derfor være tett på fosterhjemmet den første tiden. Enkelte peker på at manglende forståelse av taushetspliktsreglene kan føre til at fosterforeldre ikke får all relevant informasjon.

Oppfølging av fosterhjem

Samtlige barneverntjenester trekker frem at god og tett oppfølging av fosterhjem er viktig, spesielt den første tiden etter innflytting. I denne perioden har fosterforeldrene ofte mange spørsmål, og det er krevende for alle parter å tilpasse seg en ny hverdag. Det må derfor være jevnlig dialog og lav terskel for barna og fosterforeldrene for å ta kontakt med barneverntjenesten. Barneverntjenestene fremhever at det er viktig å etablere en god relasjon til fosterforeldrene og barna fra start, og at dette ofte er en suksessfaktor. Det pekes også på at kontaktpersonen må være tilgjengelig og ringe raskt tilbake når fosterforeldre eller barn forsøker å ta kontakt. Flere tjenester sier at de alltid har to kontaktpersoner på sakene, noe som gir barn og familier større sikkerhet dersom en av kontaktpersonene er borte eller slutter.

Flere forteller at de ikke har mulighet til å være tilgjengelige hele tiden, spesielt ikke utenfor kontortid. I tillegg kan høy turnover være krevende både for barneverntjenesten og for fosterhjemmene. Flere viser til at for lite oppfølging kan skape en opplevelse hos fosterforeldrene av å stå alene i en krevende hverdag, og at det kan være en medvirkende årsak dersom fosterhjemsavtalen sies opp. Flere peker på et behov for mer ekstern oppfølging og veiledning til fosterhjemmene, og at det er viktig at fosterhjemmet har noen de kan kontakte hele døgnet. Det beskrives fra flere at fosterhjem som har avtale med en privat aktør, får bedre oppfølging, og at dette blant annet handler om døgnbemannet telefon samt tettere og mer fleksibel veiledning.

Det beskrives som utfordrende å ivareta alle parter og hensyn i en sak. Barneverntjenesten skal også følge opp familien og ha tett dialog med tjenester som skole og helsevesen. Flere tjenester trekker frem at de

ikke har systematisk oppfølging av egenfødte barn i fosterhjemmet, og at oppfølgingen må bli bedre. Reaksjoner hos egenfødte barn er noen ganger årsak til at fosterforeldre velger å si opp fosterhjemsavtalen.

Flere forteller at det er krevende å flytte barn til andre kommuner. Kommunene organiseres ulikt, og det brukes mye tid på å bli kjent med deres tjenester. De kan også møte motstand i andre kommuner når de søker om omsorgs- og helsetjenester til barna. Flere tjenester har opplevd det krevende å overta det helhetlige ansvaret for fosterhjem (oppvekstreformen trådte i kraft 1. januar 2022).

De fleste barneverntjenester peker på behovet for individuelt tilpassede kurs etter at barna har flyttet inn. Mange nevner kurs i traumebevisst omsorg og møter mellom fosterforeldre som gode tiltak i oppfølgingen.

Hvordan fosterhjemmene ivaretar barna

Barneverntjenestene er opptatt av at barn i fosterhjem må inkluderes som en del av familien, og at oppdraget må basere seg på et reelt ønske om å hjelpe barnet. Det er viktig at fosterforeldrene har en høy tålegrense og viser barna at de er der uansett hva som skjer. Livet som fosterforeldre kan være uforutsigbart, og man er nødt til å være fleksibel. Det handler for eksempel om å tilpasse seg barna og deres familie. Barneverntjenestene forteller at fosterhjemmene der fosterforeldrene ikke inkluderer barna som en del av familien og ikke evner å «stå i» barnas utfordringer over tid, ofte er de som ender med brudd. Det kan også være for store forskjeller mellom det fosterhjemmet kan tilby, og hva barna har behov for.

Barneverntjenestene mener det er problematisk at fosterforeldrene har så få rettigheter. Særlig er de opptatt av at fosterforeldrene i større grad må gis mulighet til å ivareta barna i hverdagen. Dette handler blant annet om å klage og samtykke på vegne av barna. Det kan være krevende for både fosterhjemmet og barneverntjenestene at sistnevnte alltid må involveres når beslutninger som gjelder barna, skal tas. Disse begrensningene kan også føre til at barn i fosterhjem føler seg annerledes enn andre barn, fordi fosterforeldrene har andre rammer å forholde seg til enn foreldre til venner og klassekamerater. Flere av barneverntjenestene mener for eksempel at fosterforeldre på egen hånd bør kunne få tilgang på nødvendig informasjon om barnets helse, hente medisiner på apoteket, bytte fastlege og samtykke til opprettelse av Vipps, bankkonto, bankkort, mobilabonnement og pass til barnet.

Oppfølging av barnets foreldre

Barneverntjenestene er opptatt av at foreldrene må følges godt opp når barn flyttes til fosterhjem. Flere trekker frem at foreldrene må få god informasjon, og at de må involveres tidlig i prosessen. Det er verdifullt for barna dersom det tidlig etableres et godt samarbeid mellom fosterhjemmet og foreldrene. Det kan være viktig at foreldrene ikke mister hele foreldrerollen, og at de fortsatt er en del av barnets liv. Barna er ofte opptatt av at foreldrene ivaretas på en god måte, og det kan være positivt om fosterforeldrene er åpne for å invitere den biologiske familien hjem. Foreldrene har også mye informasjon om barna som kan være nyttig for fosterforeldrene å få. Flere peker på at raushet hos fosterforeldrene ofte gir godt samarbeid, og at det kan være positivt om barneverntjenesten kan overlate til fosterforeldrene og foreldrene å lage avtaler seg imellom. Familieråd med fosterhjem og biologisk familie er et eksempel på

tiltak som har fungert godt, mens andre forteller at jevnlig samarbeidsmøter er verdifullt.

Flere tjenester forteller at oppfølgingen av foreldrene i mange saker ikke har vært god nok, og at de bør være mer åpne og ærlige med foreldrene. Flere mener de kan bli bedre til å inkludere og informere foreldrene tidligere i prosessen. De forteller at de gjerne skulle hatt mer tid å bruke på foreldrene, men at det ikke alltid er mulig i en travel hverdag. Noen foreldre synes også det er vanskelig å samarbeide med barneverntjenesten etter at barna er flyttet. Et tiltak som trekkes frem, er at andre enn barneverntjenesten kan ta over ansvaret for oppfølgingen av foreldrene, for eksempel familievernkontoret. Andre mener at barneverntjenesten bør følge opp foreldrene, men foreslår at en annen avdeling har ansvaret for foreldrene. Barneverntjenestene opplever også at oppfølgingen av foreldrene er svært ulik, og at det er behov for at det sikres en mer enhetlig praksis nasjonalt.

Flere tjenester trekker frem at samarbeid med foreldrene i en del saker kan være krevende. Dette gjelder eksempelvis der barna har store reaksjoner etter samvær, og/eller der foreldrene er dømt for straffbare handlinger. Det pekes derfor på at man i noen saker må skjerme barnet og fosterfamilien fra foreldrene.

Gjennomføring av samvær

Barneverntjenestene forteller at et godt samarbeid mellom fosterforeldre og foreldre er viktig for å skape gode samvær for barna. Fleksibilitet og at både fosterforeldre og foreldre tilpasser seg barnas behov, trekkes også frem som viktig. Noen peker på at de har blitt mer fleksible med å øke samvær der dette er til barnets beste. Flere beskriver at samværet blir bedre dersom foreldrene kan ta barna med på

aktiviteter. De forteller at det ofte blir endringer i samværsplanene, og at dette kan være krevende for barna og føre til skuffelse. Det kan også være utfordrende for fosterforeldrene å endre planer i hverdagen for å tilpasse seg nye samvær. Dette er spesielt vanskelig om barna skal ha mye samvær.

Flere beskriver at noen barn kan reagere negativt på samvær og bruke dager og uker på å «hente seg inn» etterpå. Samtidig viser noen tjenester til at de ikke alltid vet hva reaksjonene kommer av. De ønsker å bli flinkere til å undersøke hva barnas reaksjoner kommer av, slik at det kan gjøres endringer til det beste for barna. Barneverntjenestene forteller at de i større grad enn tidligere vurderer om samværsomfanget skal økes, men ytrer et ønske om mer tid til å evaluere samværene og hva som er bra for barna.

Økonomi og fosterhjemsavtale

Barneverntjenestene er opptatt av at det skal være trygge og forutsigbare økonomiske rammer for fosterhjemmene. Selv om dette ivaretas i mange saker, mener flere at det er for store ulikheter i utgiftsdekning og godtgjørelse, også innad i samme tjeneste. Flere sier det er krevende for fosterforeldre med reduksjon av ytelser, eksempelvis når barneverntjenesten bestemmer at det ikke lenger skal være frikjøp. Det trekkes frem at barneverntjenesten bør strekke seg langt for at barna skal bli boende, og at økonomi aldri bør være hovedårsaken til at barnet må flytte. Barneverntjenestene er tydelige på at fosterforeldres pensjonsrettigheter bør ivaretas bedre.

Flere forteller at økonomi kan være en kilde til konflikt mellom fosterhjemmet og barneverntjenesten, og mener forhandlingsmulighetene må reduseres. Noen stiller spørsmål ved om

økonomidelen bør håndteres av noen andre enn kontaktpersonen, da det kan være utfordrende å være veileder og støtte for fosterhjemmene samtidig som de skal forhandle avtalene. Det pekes også på at fosterhjemsavtalen tydeligere bør beskrive hva som er forventet av både barneverntjeneste og fosterhjem, blant annet fordi den skaper uforutsigbarhet med korte oppsigelsesfrister. Noen peker på at det er krevende for fosterforeldrene at avtalene reforhandles en gang i året.

For å sikre bedre forutsigbarhet for fosterhjem etterlyser flere barneverntjenester forpliktende nasjonale standarder for å sikre en ensartet praksis. Disse må imidlertid også gi mulighet for individuelle tilpasninger ut fra barnas og familiens behov. Selv om det er utarbeidet faglige anbefalinger fra Bufdir, opplever barneverntjenestene at kommunene forholder seg ulikt til disse.²⁵ Noen forteller at kommunen har utarbeidet egne standardiserte rammer, og at det har vært bra.

Psykisk helsehjelp

Barneverntjenestene og helsetjenestene har en lovbestemt plikt til å samarbeide ut fra barnets behov.

Noen mener at samarbeidet fungerer godt, og trekker frem viktigheten av at tjenestene er samlokaliserte og løsningsorienterte. Det er også viktig at det skapes en felles forståelse om barnas behov. De barneverntjenestene som har negative erfaringer, trekker frem at det mangler kommunale tilbud i psykisk helsevern, og at BUP for mange er eneste alternativ. Det beskrives som krevende å få barna inn i BUP, og at barna må ha store utfordringer for å få plass. Flere mener at hjelpen ikke er fleksibel nok, og de savner et ambulansetilbud som kan komme dit barna er. Noen peker på få døgnplasser i psykiatrien og at de har hatt ungdommer som ønsket innleggelse,

men som ikke fikk det. Enkelte beskriver en opplevelse av at barn med tiltak fra barnevernet kun er barnevernets oppgave.

Noen kontaktpersoner forteller at de opplever uklarhet om oppvekstreformen og andre tjenesters ansvar. De formidler et ønske om at oppvekstreformen må gjennomsyre alle hjelpetjenester for barn og unge, ikke bare barnevernet.

Barnevernsnemnda og domstolen

At fosterhjemsopphold som utgangspunkt er midlertidige, beskrives av flere som krevende for barna. De forteller at noen barn lever store deler av oppveksten i usikkerhet om hvor de skal vokse opp. Flere er opptatt av at barna har behov for mer ro og stabilitet, og opplever det som vanskelig at de ikke kan love barna dette. I tillegg pekes det på at kombinasjonen midlertidighet, liten forutsigbarhet og mer samvær kan være en årsak til at det er krevende å rekruttere fosterhjem.

Barneverntjenestene forteller at mange foreldre til stadighet tar opp saker om samvær og gjenforening. Disse prosessene kan være tidkrevende, og det er vanskelig for barna å leve i usikkerhet om hvor de skal bo videre. Barna kan ha store reaksjoner både før, under og etter disse prosessene. De kan for eksempel slite med å sove og følge med på skolen. Prosessene er i tillegg utfordrende for fosterhjemmene og tar mye av barneverntjenestens tid. Samtidig har barneverntjenestene forståelse for at foreldrene ønsker mer samvær og få omsorgen for barna tilbake.

Det stilles spørsmål ved ordningen med talperson, og flere mener det er krevende for barna å åpne seg om personlige forhold til en fremmed. Dette kunne i stedet vært en person barna har en relasjon til.

Barneverntjenestene forteller at det har skjedd endringer på barnevernsfeltet de

senere år. Dette handler spesielt om økning av samvær, et større fokus på at fosterhjemsopphold er midlertidige, og gjenforening med foreldrene. Flere mener dette skyldes dommene mot Norge i EMD.

Alle barneverntjenestene mener det er positivt at det ikke lenger opereres med en standardnorm for samvær, og at det er satt søkelys på mer individuelle vurderinger av hvilket samvær som er til barnets beste.

Flere barneverntjenester opplever samtidig at endringene har vært negative for noen barn, og at noen nå må tåle for mye samvær. Noen har erfaring med at barnas synspunkter ikke tillegges nok vekt, og at barnets beste ikke er avgjørende for fastsettelsen av samværet. De beskriver det som vanskelig å få gjennomslag for et lavt samværsomfang i nemnd og domstol, og de opplever usikkerhet i barneverntjenesten og hos advokater, nemndledere og dommere om hvordan jussen skal forstås etter avgjørelsene i EMD og Høyesterett. Flere mener at foreldrenes rettigheter i noen saker trumfer barnas, og at det i noen saker legges for lite vekt på fosterforeldrenes synspunkter.

De barneverntjenestene som har en positiv tilnærming til endringene på feltet, forteller om bedre dialog med barnets familie og at flere saker løses før de kommer til nemnda. De mener det nå gjøres grundigere vurderinger av både barneverntjenesten, barnevernsnemndene og domstolene. Videre gir de uttrykk for at barneverntjenestene har vært for dårlige til å ivareta gjenforeningsmålsettingen og sette foreldre i stand til å få omsorgen tilbake. Det legges etter deres syn stor vekt på barnas egen mening, og de opplever ikke at endringene har gått på bekostning av barnas rettssikkerhet.

5. Barneombudets vurderinger

Gjennom prosjektet har vi møtt barn og unge voksne som har fortalt om både gode og dårlige opplevelser med å bo i fosterhjem. Vi har også møtt mange fosterforeldre som har formidlet sine erfaringer med å være fosterhjem. I tillegg har vi snakket med barneverntjenester som har trukket frem både suksessfakto-

rer og utfordringer i dagens fosterhjemsoversorg.

I denne delen av rapporten diskuterer vi informasjonen vi har fått, og vil drøfte denne i lys av barns rettigheter etter FNs barnekonvensjon, lovverk og relevant kunnskapsgrunnlag på feltet

Hva er viktig for å ivareta barna og deres rettigheter?

Hovedinntrykket etter våre samtaler med barn og unge voksne er at de «bare ville være vanlige barn» og ha en mest mulig normal hverdag. Dette samsvarer med annen kunnskap om barn i barnevernet.²⁶²⁷ Mange av barna beskrev også et hverdagsliv som lignet mange andres. De gikk på fritidsaktiviteter, trente, gamet og hang med venner. Likevel er det vesentlige skiller mellom livene til barn i fosterhjem og andre barn. De må for eksempel forholde seg til mange møter med barneverntjeneste, tilsynsperson og andre offentlige instanser. Det er også mange bytter av både kontaktperson og andre hjelpere, noe som øker antallet personer barna må forholde seg til. I tillegg kommer samvær med foreldrene og ofte langvarige prosesser i nemnd og domstol. Mange barn i fosterhjem blir også boende i en midlertidighet som er krevende, hvor de ikke får avklaring på om de skal vokse opp i fosterhjemmet eller flytte tilbake til foreldrene. Summen av dette kan gjøre hverdagen kaotisk og frarøver mange den stabiliteten og roen de trenger. På sikt kan dette føre til en opplevelse av tapt barndom og lite autonomi, noe som kom særlig til uttrykk hos de eldre barna og de unge voksne som er møte- og systemtrøtte etter mange års oppfølging.

Barna må inkluderes fra starten

En god innflyttings- og overgangsperiode legger grunnlaget for et godt opphold i fosterhjem. For at overgangen skal bli så god som mulig, er det avgjørende at barna

ivaretas og inkluderes i prosessen. Barna har rett til å medvirke i spørsmålet om hvor de skal bo, og hvordan selve flyttingen skal gjennomføres. Noen barn kan ha et ønske om å flytte raskt inn i fosterhjemmet, mens andre trenger mer tid. Det er viktig at barneverntjenesten respekterer dette og så langt det er mulig forsøker å etterkomme barnets ønsker og behov.

Bufdir har utarbeidet et samhandlingsforløp for barn som flytter i fosterhjem. Forløpet skal blant annet bidra til at barn får god oversikt og en god opplevelse av flytteprosessen. Barneombudet mener dette gir god veiledning, og vil særlig peke på presiseringen av at gode forberedelser og informasjon til barnet og at barnet bør få mulighet til å besøke fosterhjemmet før innflytting, er viktig.

Barneombudet mener samhandlingsforløpet som handler om dette, bør løftes inn i ny fosterhjemsforskrift. En forskriftsfesting vil være bindende for barneverntjenestene og dermed sikre en mer ensartet praksis og ivaretagelse av barna. Dette vil være et viktig virkemiddel for å legge grunnlag for et godt opphold i fosterhjemmet.

Å beholde gode voksenpersoner

Mange av barna og de unge voksne fortalte om gode opplevelser med kontaktpersoner og tilsynspersoner som har forstått og hjulpet dem. Det ble tydeliggjort hvor viktig det er at voksne evner å bygge en god relasjon til barnet. Møtene må foregå på barnas premisser, de må lyttes til, og det de sier, må følges opp. Dersom barna ønsker det, må de få uttale seg til kontaktpersonen uten at fosterforeldrene er til stede. For de fleste er det en stor styrke å ha samme kontaktperson eller tilsynsperson over tid. Dette bidrar til at barna blir godt kjent med personen, og at de blir trygge i relasjonen, samtidig som det

skapes et klima som gjør det lettere for dem å si hvordan de har det.

Det er imidlertid veldig mange barn som må bytte kontaktperson og tilsynsperson for ofte. Dette er krevende for både barn og fosterforeldre.²⁸ Hyppige utskiftninger kan også gjøre det vanskelig for dem «å komme i posisjon», fordi barnas tillit til hjelpeapparatet svekkes hver gang det kommer en ny person å forholde seg til. Det kan i neste omgang gjøre det mer krevende for barneverntjenesten å følge opp på en god måte. Dette samsvarer med kunnskap fra vår rapport «De tror vi er Shitkids» om barn som bor på institusjon.²⁹

En rapport fra Bufdir viser at barneverntjenestene ser på høy turnover som utfordrende, noe som også bekreftes av barneverntjenestene vi snakket med.³⁰ I rapporten trekkes rammebetingelser, ledelse, faglig arbeidsmiljø, psykososialt arbeidsmiljø og individuelle faktorer frem som sentrale årsaker til at mange slutter. Det er viktig at denne rapporten følges opp av myndighetene, og at det iverksettes gode tiltak for å bøte på utfordringene.

Flere ansatte i barneverntjenesten har de siste årene pekt på et for stort arbeidspress og behov for flere ansatte.³¹ I tillegg har flere tilsyn gjennom mange år avdekket at barneverntjenesten ikke klarer å ivareta alle sine oppgaver på en god og forsvarlig måte.³² Barneombudet har ved flere anledninger foreslått en bemanningsnorm og flere øremerkede midler til nye stillinger i barnevernet.³³

Dersom barnet må bytte kontaktperson eller tilsynsperson, er det viktig at overgangen gjøres best mulig for barna. Barneombudet mener fosterhjemskriftene bør inneholde et punkt om at det må sikres gode overganger for barna dersom de må bytte kontaktperson eller tilsynsperson. Også i slike situasjoner er det viktig at

barna får medvirke og komme med innspill om hvordan byttet kan gjøres best mulig.

Flere barn må få partsrettigheter og uavhengig representasjon

Flere barn vi snakket med, trakk frem at de savnet informasjon og reell medvirkning. Fra fosterforeldre og ansatte i barneverntjenesten ble det beskrevet at barnas rettigheter i dag ikke ivaretas godt nok. Dette understøttes av annen kunnskap, som blant annet viser store variasjoner i hvordan barn blir hørt, og hvor stor vekt som legges på deres mening.³⁴ Det er ved flere anledninger pekt på at barns klagemuligheter i barnevernet ikke er gode nok.

Barneombudet mener det er behov for endringer i barnevernsloven for å styrke ivaretakelsen av barnas rettigheter. I dag har barn som hovedregel ikke partsrettigheter før de fyller 15 år.³⁵ Vi mener denne grensen bør senkes til 12 år, noe som også er foreslått i NOU 2023: 7 og NOU 2016: 16. En hovedregel om partsrettigheter fra 12 år vil blant annet gi flere barn klagerett, innsynsrett og representasjon i beslutningsprosesser. En senking av aldersgrensen vil også sette oss på linje med to andre nordiske land, Finland og Danmark. Vi vil for øvrig vise til at det i Danmark er foreslått å senke alderen for partsrettigheter til 10 år i den nye «Barnets lov».³⁶

I noen tilfeller vil det være dokumenter i saken som barna ikke bør få innsyn i. Dette kan blant annet være straffesaksdokumenter som omhandler foreldrene, eller nærstående personers helsejournaler. Barneombudet mener derfor at det må gjøres konkrete vurderinger i det enkelte tilfellet av om det er til barnets beste å unnta enkelte dokumenter fra barnas innsynsrett.

I tillegg til å senke alderen for partsrettigheter mener Barneombudet at antall voksenpersoner i barnas liv må reduseres.

Systemet legger i dag opp til at barn i fosterhjem må forholde seg til veldig mange voksne. I tillegg til oppfølging fra barneverntjenesten, fosterforeldrene og foreldrene kan barna ha en tillitsperson, en tilsynsperson, en talsperson og en samværsmotivator. En del barn i fosterhjem har også behov for ekstra oppfølging knyttet til psykisk helse eller tilrettelagt oppfølging på skolen, noe som bidrar til å øke antallet møter som barnet involveres i.

Til tross for at barna har mange voksenpersoner i livet sitt, er det ingen som har som eneste oppgave å ivareta barna og deres rettigheter. Selv om barneverntjenesten skal fokusere på barnets beste, må de samtidig følge opp fosterforeldrene, fosterforeldrenes egne barn og foreldrene. Dette beskrives av flere tjenester som krever. Fosterforeldrene kan heller ikke fullt ut ivareta barnas rettigheter, da de mangler beslutningsmyndighet, innsynsrett og klagemuligheter på vegne av barna. De kan heller ikke representere barna i barnevernssaken. De andre voksenpersonene har ulike ansvarsområder, og totalen fremstår som fragmentarisk og uoversiktlig, spesielt for barna.

Barneombudet mener det vil være hensiktsmessig å redusere antallet voksenpersoner barn i fosterhjem må forholde seg til, og at noen bør gis et tydeligere mandat til kun å ivareta barnas interesser og rettigheter. Selv om dette delvis vil kunne ivaretas gjennom å gi fosterforeldre større beslutningsmyndighet, klagerett og innsynsrett på vegne av barna, vil det samtidig alltid være en mulighet for at barna flytter fra fosterhjemmet. Vi mener derfor at barna bør ha en person utenfor fosterhjemmet som utelukkende skal ivareta deres rettigheter og interesser.

I NOU 2016: 16 ble det foreslått å samle oppgavene til tals-, tillits- og tilsynspersonen hos én person, kalt «trygghetsperson». Lignende forslag har også blitt fremmet i en evaluering av talsperson- og tillitsperson-ordningene, kalt los-ordningen og i NOU 2023: 7 kalt barnets representant (BRO).³⁷ BRO-forslaget vil erstatte ordningene med tals-, tillits- og tilsynsperson og skal i tillegg tilby juridisk hjelp til barna når det er nødvendig.

Barneombudet ser at forslagene vil kunne løse flere av utfordringene barna er opptatt

av, ved at dette samler flere oppgaver hos en voksenperson som kun skal ivareta barna og deres rettigheter. Vi mener også det vil være hensiktsmessig å sikre alle barn som flyttes ut av hjemmet, juridisk bistand, uavhengig av om barnet har partsrettigheter. Vi anbefaler derfor at departementet vurderer hvordan en slik ordning kan opprettes, for å sikre bedre ivaretagelse av barns rettigheter.

Godt samarbeid og oppfølging av foreldre

I mange saker er et godt samarbeid med barnets foreldre en suksessfaktor for at barna har det bra, og at samvær fungerer godt.³⁸

Barneverntjenesten spiller en sentral rolle i å legge til rette for et godt samarbeid og bør der det er mulig, involvere foreldre raskt etter at barna har flyttet ut. Det er også viktig at fosterforeldre og foreldre er åpne for et godt samarbeid. Selv om det for mange foreldre kan være krevende at barna ikke bor hjemme, må de forsøke å fokusere på det beste for barnet. Dette vil samtidig være svært viktig for at det skal kunne legges til rette for en eventuell gjenforening. Et godt samarbeid vil også kunne dempe konfliktnivået og bidra til å redusere antall prosesser i nemnd og domstol.

Barneombudet mener at samarbeidet med foreldrene blir enklere dersom de føler seg godt ivaretatt og får god oppfølging. Flere barneverntjenester reflekterte rundt at oppfølgingen av foreldrene ikke alltid er god nok, og at de ønsket mer tid til å dette. Forskning viser at oppfølgingen av foreldrene varierer, at foreldrene ofte opplever at de ikke er en del av beslutningene, og at de får lite, utilstrekkelig eller ingen støtte.^{39,40}

En kartlegging fra statsforvalterne viser at oppfølgingsarbeidet er styrket etter dommene i EMD, og at tjenestene har

utarbeidet flere rutiner for dette. Samtidig pekes det blant annet på at det mangler gode tiltak for å bedre omsorgsevnen.⁴¹

Det kan være utfordrende for foreldre å ta imot hjelp etter en omsorgsovertakelse. I en del tilfeller vil relasjonen mellom foreldrene og barneverntjenesten være preget av konflikt og tilliten være lav.⁴² Det kan av den grunn være krevende for barneverntjenesten å «komme i posisjon», og flere ansatte i barneverntjenesten mente foreldre kunne følges opp av andre enn barneverntjenesten. I en kunnskapsoppsumming fra Folkehelseinstituttet (FHI) vises det til at mange foreldre mener støtteinstansen burde være uavhengig av barneverntjenesten.⁴³

I 2015 fikk familievernet i oppdrag å tilby et frivillig samtaletilbud til foreldre som har opplevd omsorgsovertakelse. Målet er å sikre kvalitet i samtaleoppfølgingen og et likeverdig tilbud på tvers av tjenesten nasjonalt. Likevel viser kunnskapsoppsummingen fra FHI at det foreløpig er få som benytter seg av familievernets tilbud.⁴⁴ Barneombudet mener tilbudet bør tydeliggjøres og styrkes. Dette vil være et godt supplement til barneverntjenestens oppfølging, og det bør være noe alle foreldre får tilbud om. For å forplikte familievernkantoret til å gi alle foreldre et oppfølgingstilbud anbefaler vi at dette presiseres i lov eller forskrift.

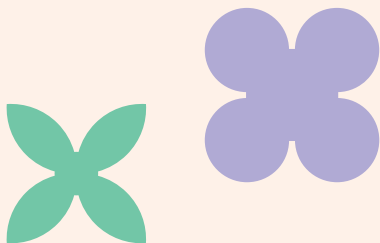
De siste årene har barnevernsnemnda og domstolen i gjennomsnitt økt samværsomfanget etter omsorgsovertakelser. Barneombudet er bekymret for at økt samvær brukes som det primære tiltaket for å bedre foreldrenes omsorgskompetanse. Barneombudet vil understreke at samvær alene ikke vil være tilstrekkelig til å sette foreldrene i stand til å få omsorgen for barna tilbake. Samvær skal være en arena for å opprettholde kontakt og bygge relasjon,

mens arbeidet med å bedre omsorgsevnen må skje gjennom bruk av andre tiltak.

Barneombudet mener det er behov for å styrke oppfølgingen av foreldrene, og vi etterlyser føringer som sikrer en mer enhetlig praksis nasjonalt. Det er et stort behov for å utvikle og implementere flere kunnskapsbaserte tiltak for oppfølgingen av foreldre. Det er viktig med mer forskning på hva som er best faglig praksis for oppfølging av foreldre etter en omsorgsovertakelse. Det er sentralt å inkludere stemmer fra barn, foreldre, barneverntjenester og fosterforeldre i fremtidig kunnskapsinnhenting.

Selv om både BFD og Bufdir har utarbeidet veiledere for oppfølging av foreldre med barn i fosterhjem, er ingen av veilederne nylig oppdatert.⁴⁵⁴⁶ Det var heller ingen av barneverntjenestene vi snakket med, som trakk frem noen av disse veilederne. Vi mener det vil være hensiktsmessig å samle informasjon om oppfølging av foreldre i en veileder, og sørge for at denne benyttes ute i tjenestene.

Færre og kortere rettsprosesser

Noen barn opplever svært mange rettsprosesser om samvær og gjenforening. Dette beskrives som belastende, noe som også trekkes frem i andre undersøkelser.⁴⁷ Prosessene preger i stor grad barnas hverdag, og det er vanskelig å leve normalt så lenge disse pågår. Flere fosterforeldre og barneverntjenester beskriver at barna i disse periodene kan ha store reaksjoner, som kan starte allerede fra de får beskjeden om at det kommer en ny sak. Rettsprosessene stjeler også verdifull tid som

barneverntjenesten kunne brukt på å følge opp barn, foreldre og fosterhjem. I tillegg forsterker ofte rettsprosessene eksisterende konflikter, noe som kan gå ut over kvaliteten på samværet og samarbeidet mellom barneverntjenesten, fosterforeldrene og foreldrene.⁴⁸

Rettsprosessene kan ta svært lang tid og behandles ofte både i nemnda og i tingretten. I enkelte tilfeller går saken også til lagmannsretten. I gjennomsnitt tar det 12–16 måneder fra saken anlegges i barnevernsnemnda, til lagmannsretten treffer sin avgjørelse.⁴⁹ For hver ny sak har barna rett til å si sin mening. Dette er en viktig rettighet barna har, men det kan også være belastende for barna å bli hørt gjentatte ganger om de samme spørsmålene. For hver ny behandling må barna forholde seg til (ofte nye) talspersoner, sakkyndige, advokater, ansatte i nemnda og dommere. En av ungdommene vi snakket med, hadde opplevd til sammen 15 ulike behandlinger i nemnd og domstol på få år. Ungdommen beskrev at alle nemnd- og rettsavgjørelsene skapte usikkerhet og utrygghet om fremtiden.

Barneombudet mener det er avgjørende at antallet rettsprosesser barna deltar i, reduseres. Etter vårt syn bør sperrefristen for gjenopptakelse av saker om gjenforening gjøres lengre. Den er i dag på tolv måneder, og det er tidligere drøftet om den burde vært lengre for å sikre barna mer ro og stabilitet.⁵⁰ En lengre sperrefrist vil i tillegg frigjøre kapasitet hos barneverntjenesten som kan brukes til å følge opp barn og foreldre. Samtidig vil foreldrene kunne fokusere på å ta imot veiledningstiltak og bygge relasjon til barna, i stedet for å fokusere på rettslige prosesser. En lengre sperrefrist i saker der målet fremdeles er gjenforening med foreldrene, krever at barneverntjenesten fortløpende vurderer muligheten for gjenforening og jobber for at foreldrene settes i stand til å ha

omsorgen for barna. Ved en endring av sperrefristen bør derfor barnevernsloven presisere at barneverntjenesten uavhengig av sperrefristen kan fremme sak om gjenforening dersom de vurderer at dette er til barnets beste.

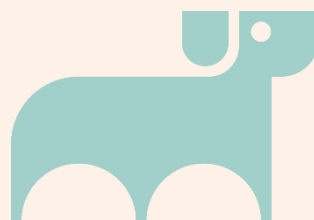
I saker der påstand om gjenforening tidligere ikke er tatt til følge fordi barnet er blitt så knyttet til fosterhjemmet at flytting kan føre til alvorlige problemer for barnet, må det etter dagens regelverk foreligge «opplysninger om vesentlige endringer» i barnets situasjon for å kreve ny sak om gjenforening. Terskelen for «vesentlige endringer» skal etter forarbeidene ikke tolkes særlig strengt.⁵¹ I forarbeidene drøftes ikke terskelen opp mot barnets rettigheter etter barnekonvensjonen eller retten til et familieliv barn og fosterforeldre etter en tid vil etablere. Vi mener derfor det er grunn til å vurdere om terskelen i lys av dette bør tolkes strengere enn det som er tilfellet i dag.

Gjentatte rettsprosesser fører også til at noen barn høres om de samme spørsmålene mange ganger. Dette kan bli en belastning for noen barn og forverre deres helsetilstand. Enkelte fosterforeldre vi snakket med, fortalte at barna kan få reaksjoner allerede fra det tidspunktet de informeres om en ny rettsprosess. Høyesterett har vurdert at det kan gjøres unntak fra retten til å høre barn i helt spesielle situasjoner.⁵² Dette vil kunne gjelde der det foreligger særegne forhold ved barnet som gjør at det ikke er forsvarlig å la barnet uttale seg.

Barneombudet mener en slik unntaksregel må brukes med varsomhet. Slik systemet er lagt opp i dag, ser vi likevel at det i noen spesielle unntakstilfeller vil være en stor belastning for barn til stadighet å måtte uttale seg om de samme spørsmålene. Dette vil typisk være saker hvor barna har vært

gjennom mange rettsprosesser og tidligere fått alvorlige reaksjoner etter å ha blitt spurt om å si sin mening. Unntaket understøtter etter vårt syn behovet for å redusere antallet rettsprosesser barna involveres i. Dersom barna måtte forholde seg til færre saker i nemnd og domstol, er det ikke sikkert at det ville vært nødvendig med en unntaksregel fra retten til å bli hørt.

I tillegg mener Barneombudet at det bør vurderes om saksbehandlingstiden i nemnda og domstolen kan kortes ned uten at dette går ut over rettsikkerheten til barn og foreldre. En reduksjon av saksbehandlingstiden anbefales også utredet i NOU 2023: 7.

Samvær til det beste for barna

Tall fra Sentralenheten for barneverns- og helsenemnda viser at det nå fastsettes mer samvær enn tidligere.⁵³ Blant barneverntjenestene vi snakket med, var det delte meninger om endringene. Noen mener det nå blir gjort bedre individuelle vurderinger til barnets beste, mens andre trekker frem at det i noen saker fastsettes for mye samvær, og at barnets beste ikke alltid er førende.

Annen kunnskap på feltet viser også delte meninger om betydningen samværsøkningen har hatt. I rapporten «Samvær etter omsorgsovertakelse» fra OsloMet vises det til at det i mange avgjørelser «fastsettes samvær etter grundige avveininger, der relevante hensyn vektes mot hverandre».⁵⁴ Samtidig var 49 prosent av de spurte fosterforeldrene i Fosterhjemsundersøkelsen 2022 helt eller delvis uenig i at det fastsatte

samværet, lengden og omfanget var til barnets beste.

Barneombudet mener det er avgjørende at det gjøres grundige individuelle vurderinger av hvilket samvær som vil være til det beste for barnet. Vi vil særlig fremheve betydningen av å legge vekt på hva barna selv mener om samværet, og at samvær legges til tidspunkter som passer for dem. Barna vi snakket med som opplevde samvær som positivt, trakk særlig frem god medvirkning, samarbeid mellom fosterforeldre og foreldre og fleksibilitet som suksesskriterier. Barna som hadde negative erfaringer, beskrev ofte det motsatte. Det samme vises til i rapporten «Samvær i praksis» fra OsloMet, hvor fleksibilitet, gode forberedelser, oppfølging før og etter, inkluderende fosterforeldre, aksept for omsorgsovertakelsen fra foreldrene og stor grad av medvirkning pekes på som viktig for velfungerende samvær.⁵⁵ Barnas opplevelser og ønsker kan i tillegg endre seg over tid. Det er derfor viktig at samvær evalueres og justeres jevnlig. I rapporten anbefales det at «barneverntjenesten bør pålegges å evaluere samværene jevnlig og systematisk, og alle involverte må få anledning til å medvirke».⁵⁶ Barneombudet støtter dette.

I noen saker vil ikke samvær være bra for barna, og det er viktig at samvær begrenses der det er behov for det. Spesielt gjelder dette i saker hvor barnets helse og utvikling vil ta skade av samvær med foreldrene.⁵⁷ Hensynet til barnets beste kan også tilsi at samvær må begrenses ut fra situasjonen her og nå, selv om den langsiktige målsettingen er gjenforening.⁵⁸ Det er i tillegg presisert i forarbeidene til ny barnevernslov at barn ikke skal tvinges til samvær.⁵⁹ Til tross for dette fortalte enkelte av barna vi snakket med, at samværet både fortsatte og økte mot deres vilje. I forslaget til ny «Barnets lov» i Danmark er det

foreslått at barnet kan be om at samvær stoppes i inntil åtte uker.⁶⁰ En tilsvarende ordning bør vurderes i Norge.

I tilfeller der barna har reaksjoner før og etter samvær, er det viktig å finne ut hva reaksjonene kommer av, og justere samværet etter barnets behov. Vi er kjent med at det skal utvikles en metode for å utrede, begrunne og vurdere årsakene til barns reaksjoner på samvær.⁶¹ Dette vil kunne skape større forståelse for de stressrelaterte reaksjonene barn kan ha på samvær. Det er viktig at denne kunnskapen implementeres i barneverntjenestens arbeid.

Basert på våre samtaler og svar fra fosterforeldre i årets og fjorårets Fosterhjemsundersøkelse reiser vi spørsmål ved om noen barn må gjennomføre samvær som ikke er bra for dem. Vi er bekymret for at beslutningstakere i barnevernet ikke i tilstrekkelig grad ivaretar hensynet til barnets behov for stabilitet og ro i samværsvurderingene. Dette kan føre til at fastsettelsen av samvær i noen saker blir standardpreget, men på et høyere nivå enn tidligere og at det besluttes samvær som ikke er til barnets beste. Dette trekkes også frem i NOU 2023:7.

Høyesterett har uttalt at samvær ikke skal fastsettes tett opp til et omfang eller innhold som kan utsette barn for en «urimelig belastning».⁶² Professor i barnevern, Kirsten Sandberg, har stilt spørsmål ved at det tas utgangspunkt i «urimelig belastning», og om det er riktig å gi samvær opp mot barnets tålegrense, fremfor å fastsette et samvær som etter en helhetsvurdering er til barnets beste.⁶³ Selv om sistnevnte etter Barneombudets syn alltid bør være det førende utgangspunkt, slår i det minste

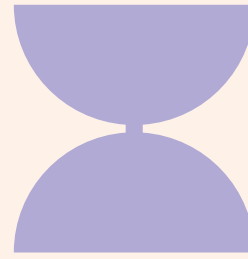
Høyesterett fast at barnets tålegrense ikke kan settes for høyt.

For å sikre lik praksis nasjonalt og avgjørelser om samvær til barnets beste er det avgjørende at sentrale myndigheter har gode systemer for tydelig å kommunisere ut gjeldende rett. Dette er spesielt viktig etter større lovendringer og avgjørelser fra EMD og Høyesterett. Det er også behov for god opplæring av ansatte i barneverntjenesten, nemndledere og dommere, i tillegg til tydelige og pedagogiske retningslinjer.

Flere retningslinjer som skal gi de ulike aktørene veiledning ved behandling av barnevernssaker, har blitt utarbeidet. Bufdir har utarbeidet retningslinjer for hvilke forhold barneverntjenesten må vektlegge ved samværsfastsettelsen.⁶⁴ Barnevernsnemnda har enkelte egne retningslinjer, men forholder seg også til veiledere fra Bufdir og Domstoladministrasjonen. For domstolen er det utarbeidet en nasjonal veileder for behandling av barnevernssaker.⁶⁵ Det er viktig at retningslinjene implementeres, oppdateres jevnlig og blir brukt av de relevante aktørene.

Barna må få en avklaring

Et fosterhjemsopphold er som et utgangspunkt midlertidig. Hovedregelen er at barneverntjenesten skal jobbe for gjenforening av foreldre og barn. Barn som ikke skal flytte tilbake til sine foreldre, kan på nærmere vilkår adopteres. Dette er imidlertid et lite brukt tiltak, og i 2022 var det kun 15 barn som ble adoptert etter barnevernsloven.⁶⁶ Dette til tross for at forskning viser at adopsjon fører til bedre levevilkår for barnevernsbarn når de er voksne, sammenlignet med barn som vokser opp i fosterhjem.⁶⁷ Flere barn vi snakket med, fortalte også at de ønsket å bli adoptert av fosterforeldrene. Barneombudet mener derfor at adopsjon i større grad bør vurderes for barn som bor i fosterhjem.

Mange barn blir verken adoptert eller flyttet tilbake til foreldrene. En fjerdedel av alle fosterhjemsopphold varer syv år eller mer, 10 prosent i 13 år eller mer, og noen barn har hele barndommen i offentlig omsorg.⁶⁸ Barneombudet mener at disse barnas behov for stabilitet ikke er godt nok ivaretatt i dagens system, og at midlertidigheten og uforutsigbarheten i mange saker ikke er forenelig med barns rett til en trygg og god oppvekst. Usikkerhet om varigheten av fosterhjemsoppholdet kan virke negativt på relasjonsbyggingen og tilhørigheten mellom barnet og fosterfamilien. For barnet kan det å føle seg trygg i sin tilhørighet til familien være avgjørende, og usikkerhet kan både forsterke problemer og skape nye.⁶⁹

Til tross for dette viser rapporten «Samvær etter omsorgsovertakelse» fra OsloMet at både barnevernsnemnda og domstolen sjelden vurderer om målet om gjenforening skal oppgis, selv om foreldrene i mange saker har veldig svak omsorgsevne, betydelige hjelpetiltak er forsøkt og lite tyder på at foreldrenes omsorgsevner kan bedres.⁷⁰ Det beskrives at en opprettholdelse av gjenforeningsformålet, til tross for at gjenforening fremstår som usannsynlig, kan medføre at noen barn utsettes for mer samvær enn hva som er til barnets beste. Barneombudet mener dette er bekymringsfullt og medfører en risiko for at verken nemnda, domstolen eller barneverntjenesten foretar de vurderingene som er nødvendige for å avklare barnets fremtidige omsorgssituasjon.⁷¹ Å utsette en slik avgjørelse, selv der de fleste forhold tilsier at barnet ikke skal tilbakeføres, gjør at

barnet utsettes for en vedvarende usikkerhet og belastning som ikke er til barnets beste.

Dette illustreres etter vårt syn i en dom fra Høyesterett om samvær.⁷² Her slås det fast som en saksopplysning at gjenforening ikke var oppgitt, selv om barnet, som nå var tolv år, hadde bodd i samme fosterhjem fra hun var tre år. Fosterhjemmet fungerte bra, barnet var en del av familien og omtalte fosterforeldrene som mamma og pappa. Barnet hadde også alvorlige reaksjoner etter samvær. Basert på vår erfaring er dette ikke en uvanlig sak.

Barneombudet mener det er behov for endringer i barnevernsloven for å sikre at barnevernsnemnda og domstolen faktisk tar stilling til om målet om gjenforening skal opprettholdes eller ikke. Vi mener dette må gjelde både når spørsmålet om omsorgsovertakelse behandles, og i senere saker om gjenforening og samvær. Selv om målet om gjenforening bør vurderes etter gjeldende regelverk, mener vi en lovfesting vil være viktig for å tydeliggjøre at dette alltid skal vurderes.

I saker hvor konklusjonen er at målet om gjenforening ikke skal oppgis, er det viktig at det beskrives hva som kreves for at en gjenforening skal bli mulig.

Barneombudet mener også det er behov for å sikre flere barn en mer permanent omsorgsbasis i saker hvor adopsjon ikke er aktuelt. Flere land har ordninger som ligger mellom omsorgsovertakelse og adopsjon, for å sikre barnas stabilitet og rett til familieliv. I Sverige omtales dette som «vårdnadsöverflyttning» og innebærer at foreldreansvaret går over fra foreldre til fosterforeldre. Da avsluttes barneverntjenestens formelle kontakt, mens den økonomiske bistanden kan opprettholdes. Socialnämnden i Sverige (tilsvarende barnevernsnemnda i Norge) skal etter den

svenske loven vurdere «vårdnadsöverflyttning» etter at barnet har bodd to år i fosterhjem.

Barneombudet mener at BFD bør vurdere å innføre en tilsvarende løsning i Norge for å sikre stabilitet og forutsigbarhet også for barn som ikke adopteres, men som ikke skal gjenforenes med foreldrene. Vi vil i denne sammenheng vise til at det i NOU 2023: 7 er foreslått en ordning med oppvekstadsopsjon. Ordningen innebærer at foreldreansvaret overføres til fosterforeldrene, og at disse blir verger for barnet.

Barneombudet er opptatt av at økonomi ikke må bli en hindring for at barna får et mer stabilt familieliv. Dersom det innføres en løsning i Norge som tilsvarer den de har i Sverige, mener vi at loven bør presisere at fosterforeldre fortsatt skal ha rett på tiltak og nødvendig økonomisk bistand fra barneverntjenesten.

Sentrale forutsetninger for at fosterhjemmet skal kunne ivareta barna

Fosterforeldre må få nødvendig informasjon og innsynsrett

Fosterhjemsavtalen presiserer at barneverntjenesten skal gi fosterforeldrene alle nødvendige opplysninger om barna. Likevel opplever ikke alle fosterforeldre at de får det. Vi mener derfor dette bør løftes til fosterhjemsforskriften. Dette vil tydeliggjøre viktigheten av nok informasjon og forhåpentligvis bidra til at barneverntjenestene overholder ansvaret.

Barneombudet mener at ansatte hos barneverntjenestene bør sikres god opplæring i hvilken informasjon fosterforeldre skal få. Taushetspliktsreglene må ikke bli en misforstått barriere for deling. I noen tilfeller kan det være slik at fosterforeldrene må få informasjon barna ikke ønsker. Det er da viktig at barneverntjenestene forklarer barna på en god måte hvorfor fosterforeldrene har behov for informasjonen. Bufdir har utarbeidet en sjekklister for hvilken informasjon fosterhjem bør få før innflytting, og som barneverntjenestene må kjenne til.⁷³

Flere fosterforeldre beskriver at de mangler informasjon om barnets helse ved innflytting. Dette kan innebære at barna har større hjelpebehov enn fosterforeldrene vet om.⁷⁴ Manglende utredning av barn før de flytter i fosterhjem, er en kjent problemstilling, og i Fosterhjemsundersøkelsen 2022 var 47 prosent av fosterforeldrene helt eller delvis uenig i at de fikk nok informasjon om barnas helse og fungering.⁷⁵ Dette er informasjon som barneverntjenesten ikke kan fremskaffe på egen hånd, og de er avhengige av at helsesektoren bidrar.

Stortinget vedtok våren 2022 ny § 2-6 i barnevernsloven om tverrfaglig helsekartlegging. Bestemmelsen forplikter barneverntjenesten til å be Bufetat om tverrfaglig helsekartlegging for alle barn som flyttes ut av hjemmet. Det skal etableres kartleggingsteam i alle regioner og utvikles nasjonale anbefalinger for hvordan kartleggingen skal gjennomføres. Den tverrfaglige helsekartleggingen vil være et viktig virkemiddel for å sikre fosterforeldre og barneverntjeneste nødvendig informasjon om barnas helse og fungering, og den første evalueringen viser gode resultater.⁷⁶

Bufetat har imidlertid ikke en plikt til å gjennomføre kartleggingen, men «kan» tilby dette.⁷⁷ Barneombudet har ved flere

anledninger pekt på at vi er bekymret for at en regel basert på skjønn vil medføre en risiko for at barn som har behov for helsekartlegging, ikke får det.⁷⁸ Det er blant annet fordi barn vil kunne nedprioriteres som følge av økonomiske forhold, og at vurderingene ikke vil foretas ut fra hva som er det beste for barnet. Stortinget har bedt regjeringen utrede om Bufetat skal ha en plikt til å tilby tverrfaglig helsekartlegging.⁷⁹ Barneombudet anbefaler at regjeringen følger opp dette, og foreslår en pliktbestemmelse også for Bufetat.

Barneombudet mener fosterforeldres innsynsrett bør styrkes. De bør få rett til innsyn i informasjon om barnet fra andre offentlige instanser som eksempelvis skole, BUP og PPT. Dette er avgjørende for at fosterforeldrene skal kunne gi barna god omsorg og være oppdatert på deres liv og utfordringer. I tillegg bør hovedregelen være at fosterforeldre har innsynsrett i alle dokumenter i barnevernsaken som er nødvendige for å ivareta den daglige omsorgen. Dette gjelder eksempelvis tilsynsrapporter, vedtak fra barnevernsnemnda og avgjørelser i domstolen. I dag vanskeliggjør manglende innsynsrett fosterforeldres mulighet til å ivareta barna, spesielt i etterkant av avgjørelser i nemnd og domstol.

Innsynsrett vil gjøre at fosterforeldrene kan forklare barna hva som står i avgjørelsene, og hva de bygger på. Samtidig vil det gi fosterforeldrene større innsikt i og forståelse av barnets liv, utfordringer og tidligere opplevelser. Dersom det er opplysninger som fosterforeldre av ulike grunner ikke skal ha, som eksempelvis helseopplysninger om foreldrene, bør dette enkelt kunne unntas.

Opplæringen må tilpasses barnas behov

Mange av barna er opptatt av at fosterforeldrene inkluderer dem som en del av

familien. Dette trekkes frem av fosterforeldre og barneverntjenester. Inkludering handler om at barna blir en naturlig del av hverdagen og tar del i det samme som resten av familien. Det er også viktig at det ikke gjøres forskjell på barna som bor i fosterhjem, og egenfødte barn. Samtidig må barna få tid til å tilpasse seg et nytt hjem og gradvis bygge relasjoner til familien. Selvvelfungerende fosterhjem går gjennom opp- og nedturer i startfasen, før gjensidig tillit etableres og hverdagen gradvis tar form.

De fleste barn som flytter i fosterhjem, har tidligere opplevd brudd i voksenrelasjoner. En del barn kan derfor på ulike måter «teste» fosterforeldrenes grenser og hva de tåler. For flere av barna vi snakket med, var det et vendepunkt når de innså at fosterforeldrene «tålte dem». En høy tålegrense hos fosterforeldrene og at de viser barna at de er der uansett, er viktig. Samtidig kan dette for mange fosterforeldre være krevende, og det er i denne fasen spesielt viktig med tett og god oppfølging fra barneverntjenesten. Fosterforeldre bør i tillegg få kompetanse til å ivareta barnas behov og smerteuttrykk. Det er imidlertid ulikt hvordan fosterforeldrene opplever opplæringstilbudet. Variasjon i kurstilbud til fosterforeldre er også trukket frem i andre rapporter.⁸⁰⁸¹

Etter fosterhjemsavtalen har fosterforeldre plikt til å ta imot tilbud om kurs. De har derimot ikke rett til tilpasset opplæring. Dette mener Barneombudet er en svakhet i dagens regelverk, og det er også trukket frem av Norsk Fosterhjemsforening.⁸² Det er derfor behov for å rettighetsfeste tilpasset opplæring for fosterhjem.

Mange fosterforeldre trekker frem kurs som en viktig arena for å møte andre fosterforeldre. Det kan være svært verdifullt å utveksle erfaringer med andre i samme

situasjon. Flere etterlyser samlingspunkter for fosterfamilier i offentlig regi. Barneombudet mener myndighetene bør bygge opp flere samlingspunkter for fosterfamilier.

Oppfølgingen av fosterforeldre må være tilgjengelig og fleksibel

Barneverntjenesten skal gi fosterforeldre veiledning og iverksette nødvendige tiltak for at barnet skal få best mulig omsorg.⁸³ Fosterforeldrene har delte erfaringer med hvordan barneverntjenesten ivaretar sitt oppfølgingsansvar. Fosterforeldre som er fornøyd, trekker særlig frem tilgjengelighet, åpenhet, rask respons og felles forståelse om familien og barnas behov. En del har også god erfaring med to kontaktpersoner per barn.

En stor andel av fosterforeldrene savnet tettere oppfølging og mer fleksibel veiledning. Mangel på oppfølging kan føre til at fosterforeldrene føler at de står alene med omsorgsoppgavene. Dette forsterkes ytterligere i de sakene hvor barna har større omsorgsbehov enn det fosterforeldrene ble forespeilet. Store variasjoner i oppfølgingen av fosterhjem, både mellom og innad i barneverntjenestene, er trukket frem både i NOU 2018: 18 og i tidligere fosterhjemundersøkelser. I tillegg viser statsforvalternes pågående tilsyn med oppfølging av fosterhjem at oppfølgingen er mangelfull i mange kommuner.⁸⁴

Som en del av regjeringens fosterhjemstrategi har Bufdir fått i oppdrag å utarbeide nasjonale faglige råd for gjennomføringen av oppfølgingsbesøk i fosterhjem. Barneombudet mener dette er et viktig tiltak, men at de nasjonale rådene bør omfatte den helhetlige oppfølgingen av fosterhjem, ikke bare gjennomføringen av oppfølgingsbesøk. Vi mener det også er behov for mer kunnskap om hvordan oppfølgingen av barn og fosterforeldre best kan ivaretas.

De fosterforeldrene som har fått ekstern veiledning, er alle fornøyd med dette. Det fremstår som om de eksterne veilederne er mer fleksible og tilgjengelige utenfor kontortid og tilbyr en støtte i tillegg til det barneverntjenesten tilbyr. Også barneverntjenestene peker på et behov for mer ekstern oppfølging og veiledning av fosterhjem, og at det er viktig at fosterhjemmet har noen de kan kontakte hele døgnet. Flere fosterforeldre uten eksterne veiledere etterspurte mer veiledning fra psykolog eller andre med traume- og relasjonskompetanse.

Behovet for mer fleksibel og tilgjengelig oppfølging av fosterhjem er også trukket frem i NOU 2018: 18. Det vises blant annet til at større grad av tilgjengelighet utenom vanlig kontortid er en av årsakene til at fosterforeldre er fornøyd med den oppfølgingen de får hos private aktører. Flere undersøkelser trekker frem behovet for mer og bedre tilpasset individuell veiledning.⁸⁵

I utkastet til ny fosterhjemsforskrift er det presisert at barneverntjenesten skal gi nødvendige råd, veiledning og støtte til fosterforeldrene og fosterforeldrenes egne barn. Det er likevel ingen føringer for hvilket omfang eller innhold dette bør ha, eller hvem som bør utføre det. Dette er etter Barneombudets syn en svakhet.

Barneombudet mener det må etableres systemer for å sikre at alle fosterforeldre har noen å kontakte utenfor kontortid, samt krav på individuelt tilpasset veiledning. Det bør utredes hvilke kompetansekrav som stilles til veiledere av fosterhjem. Selv om veiledningen må tilpasses individuelt, bør det også vurderes å stille tydeligere krav til omfanget, utføringen og innholdet.

Egenfødte barn må ivaretas bedre av barneverntjenesten

Det har lenge vært en forventning om at fosterforeldrenes egenfødte barn skal inkluderes i barnevernets oppfølging av fosterhjemmet.⁸⁶ Dette understrekes også i regjeringens fosterhjemsstrategi. Barna har rett å bli hørt, si sin mening og ha innflytelse i saker som angår dem etter barnekonvensjonen artikkel 12. Det følger av fosterhjemsavtalen at egenfødte barn skal snakkes med dersom fosterforeldrene ønsker det.

Til tross for dette hadde fosterforeldrene vi snakket med, lite erfaring med at barneverntjenesten fulgte opp egenfødte barn. Flere barneverntjenester erkjente også at de ikke var gode nok til dette, og at de manglet systematisk oppfølging. Dette samsvarer med andre studier på området, og en undersøkelse fra 2018 viser at 70 prosent av kommunene mangler et tilbud til fosterforeldrenes egenfødte barn.⁸⁷ Forskning viser at barna ønsker å bli involvert av barneverntjenesten, og at det er større sannsynlighet for at plasseringen lykkes hvis dette skjer.⁸⁸

Basert på våre samtaler og annen litteratur fremstår det tilfeldig hvordan barneverntjenesten følger opp egenfødte barn. I utkastet til ny fosterhjemsforskrift er det presisert at barneverntjenesten skal gi nødvendige råd, veiledning og støtte til fosterforeldrenes egne barn. Dette er positivt og bør følges opp.

Det er i dag ingen nasjonale føringer for hvordan oppfølgingen av fosterforeldrenes egne barn skal gjennomføres. Selv om det må være rom for lokale tilpasninger og fleksibilitet, mener Barneombudet det bør fastsettes tydeligere føringer for oppfølgingen av fosterforeldrenes egne barn.

Fosterforeldre må få større beslutningsmyndighet og klagemuligheter

Fosterforeldre ivaretar den daglige omsorgen for barn i fosterhjem. Etter en omsorgsovertakelse er det barneverntjenesten som kan ta større avgjørelser om dagliglivet til barna. Foreldre beholder et såkalt restansvar som handler om avgjørelser knyttet til barnets grunnleggende personlige forhold, som valg av type skole, endring av navn, samtykke til adopsjon og inn- og utmelding i tros- og livssynssamfunn.

Dette betyr at fosterforeldre og barn i noen tilfeller må vente på avklaring hos barneverntjenesten eller foreldrene før avgjørelser kan tas. Ansvarsdelingen fører også til uklarhet om hvem som har beslutningsmyndighet i ulike spørsmål. I tillegg kan det oppstå uenigheter hvor barneverntjenesten eller foreldrene ikke samtykker til noe som fosterforeldrene og barnet ønsker. I våre samtaler fikk vi en rekke eksempler på dette. Både fosterforeldre og barneverntjenester mener det er problematisk at fosterforeldre har begrensede

rettigheter på vegne av barna. Dette handler om klagemuligheter, innsynsrett i offentlige dokumenter og samtykke på vegne av barna.

Fosterforeldre skal ivareta barna hele døgnet og må settes i stand til å ivareta dette ansvaret bedre enn i dag. Til tross for at barnevernsloven i større grad enn tidligere inneholder presiseringer av barneverntjenestenes og fosterforeldrenes myndighet, skaper ansvarsdelingen fortsatt mange utfordringer. Manglende beslutningsmyndighet hos fosterforeldre kan forsterke en følelse av annerledeshet hos barna i forhold til venner. For mange barn er det vanskelig å forstå hvorfor fosterforeldre ikke skal kunne ta de samme avgjørelsene som foreldre ellers tar. Ett av barna fortalte eksempelvis at de måtte søke barneverntjenesten om tillatelse til å delta på en fotballturnering i utlandet. Siden barneverntjenesten hadde sommerferie, fikk ikke barnet svar på dette før fotballturneringen var ferdig, og barnet fikk ikke deltatt.

Barneombudet mener barnevernsloven må endres slik at fosterforeldre gis større beslutningsmyndighet i barnas hverdagsliv. Dette må for eksempel innebære rett til å ta avgjørelser om barnet bør henvises til tjenester som PPT, gå på skolefritidsordning og delta i fritidsaktiviteter, og samtykke til opprettelse av bankkonto og innsyn i skolesystemer og helsetjenester. Det bør i tillegg vurderes om det er behov for en veileder som nærmere tydeliggjør hvilke avgjørelser fosterforeldre skal kunne ta. Dette er blant annet foreslått i NOU 2023: 7.

Barneombudet mener også at fosterforeldre bør gis klagerett på offentlige avgjørelser (utenom barnevernssaken) som gjelder barna. Barn i fosterhjem har ofte ikke foreldre som ivaretar rollen som påklager, og fosterforeldre har i dag ikke rett til å klage på vegne av barnet. Dette fører til en svakere rettssikkerhet for barn i fosterhjem enn for barn og unge uten tiltak fra barnevernet. Fosterforeldre bør eksempelvis kunne klage på avslag om helsehjelp fra BUP eller vedtak knyttet til spesialundervisning. Dette er viktig fordi mange barn som flyttes ut av hjemmet, har behov for tiltak fra flere tjenester. Evalueringen av prosjektet Children at Risk Evaluation, som gjennomførte en tverrfaglig helsekartlegging av barn som ble flyttet ut av hjemmet, viste eksempelvis at 56 prosent av barna hadde behov for tiltak fra tre eller flere tjenester, og at 74 prosent hadde behov for to eller flere.⁸⁹ Sluttrapport for prosjektet Etablering og utprøving av tverrfaglig helsekartlegging av barn i barnevernet viste at 28 av 70 barn ble henvist til PPT.⁹⁰

Vi mener i tillegg at fosterforeldre må ha klagerett dersom barneverntjenesten bestemmer at barna skal flyttes fra fosterhjemmet. I dag har fosterforeldre som et utgangspunkt kun uttalerett i slike saker, men kan etter en konkret vurdering

gis klagerett. For mange barn og familier kan en flytting fra fosterhjemmet være like inngripende og livsendrende som et vedtak om omsorgsovertakelse. Barnas daglige omsorgspersoner bør i slike tilfeller ha mulighet til å påklage vedtaket. En klagerett vil føre til at barnevernsnemnda må vurdere om en flytting er til det beste for barnet, og dermed ivareta barnas rettsikkerhet bedre enn i dag.

I enkelte situasjoner kan det oppstå uenighet og konflikt mellom barneverntjenesten og fosterforeldrene. Samarbeidsvansker gir stor utrygghet, både for fosterforeldrene og for barna. Fosterhjemsavtalen er en privatrettslig avtale. Det medfører blant annet at fosterforeldrene ikke kan påklage avgjørelser etter avtalen til Statsforvalteren. Dersom barneverntjenesten og fosterforeldrene ikke blir enige, må partene enten leve med dette eller si opp avtalen. Barneombudet mener dette er en stor rettssikkerhetsutfordring for barn i fosterhjem.

Barneombudet mener at det bør opprettes et uavhengig konfliktløsningsorgan som kan mekle der det oppstår uenighet mellom fosterforeldrene og barneverntjenesten. Dette ble også foreslått i NOU 2018: 18, og vi anbefaler at BFD følger opp utvalgets forslag. I tillegg bør det vurderes om tiltak i fosterhjemmet og avslag på ytelser som fosterforeldre ber om, bør anses for enkeltvedtak og kunne påklages til Statsforvalteren.

Etter gjeldende rett har fosterforeldre uttalerett i saker for nemnd og domstol. Fosterforeldre kan innvilges partsrettigheter etter en konkret vurdering i samsvar med forvaltningslovens regler. Det skal etter forarbeidene mye til før fosterforeldre er å anse som part i saker etter barnevernsloven.⁹¹ I en kjennelse fra Høyesterett drøftes spørsmålet om fosterforeldres

partsstatus i en sak om gjenforening av barn og foreldre.⁹² Selv om fosterforeldrene og barnet hadde etablert en rett til familieliv etter EMK artikkel 8, mente Høyesterett at fosterforeldrene ikke skulle ha partsrettigheter. På generelt grunnlag uttalte Høyesterett at hensynet til barnet tilsier at fosterforeldre ikke gis partsstatus i saker om gjenforening.

Barneombudet stiller spørsmål ved hvordan fosterforeldre og barn skal kunne ivareta en etablert rett til familieliv, kun ved hjelp av uttaleretten. Vi mener derfor det bør vurderes om fosterforeldre i saker om tilbakeføring bør få rettigheter, utover uttaleretten, der barnet har bodd så lenge i fosterfamilien at det er etablert en rett til familieliv etter EMK artikkel 8.

De økonomiske rammevilkårene til fosterforeldre må styrkes

Trygge økonomiske rammer for fosterforeldrene er viktig for å sikre fosterhjemmene stabilitet og forutsigbarhet. Likevel viser forskning at det er store variasjoner og uforutsigbare rammer og vilkår for fosterforeldre.^{93,94} Dette bekreftes i våre samtaler med barneverntjenester og fosterforeldre. Her pekes det blant annet på store ulikheter i utgiftsdekning og godtgjørelse, manglende forutsigbarhet og tap av pensjonsrettigheter.

I NOU 2018: 18 ble det foreslått en større grad av standardisering og rettighetsfesting av økonomiske forhold for fosterforeldre. Bufdir har utarbeidet faglige anbefalinger om økonomiske rammevilkår for fosterhjem.⁹⁵ Selv om dette er bra, fremstår det ulikt hvordan kommunene forholder seg til de faglige anbefalingene. Dette samsvarer i stor grad med annen kunnskap, og evalueringen av barnevernsreformen viser at barnevernsledere i varierende grad har kjennskap til anbefalingene. Samme evaluering viser at få

fosterforeldre opplever at barneverntjenesten etterlever anbefalingene.⁹⁶

Barneombudet mener det er avgjørende at fosterforeldres rammevilkår styrkes, basert på dagens utfordringsbilde. Fosterforeldre kan ikke risikere å tape økonomisk på å bli fosterforeldre, og de må sikres bedre pensjonsrettigheter. Da det fremstår ulikt hvordan barneverntjenestene forholder seg til de faglige anbefalingene, mener Barneombudet det er behov for å lovfeste standardiserte rammevilkår. Dette vil synliggjøre betydningen av at fosterforeldre også ivaretas økonomisk, og bidra til å skape forutsigbarhet og ensartet praksis nasjonalt. En slik lovfesting er for øvrig anbefalt i både NOU 2018: 18 og NOU 2023: 7 med tilsvarende begrunnelser.

Systemutfordringer i dagens fosterhjemsomsorg

For store variasjoner i kvaliteten på barneverntjenestene

Forskning og statistikk viser en stor og uønsket variasjon mellom barneverntjenestene.⁹⁷ Barneombudet er bekymret for denne variasjonen, da det kan føre til at barns rettigheter ikke ivaretas godt nok over hele landet.

Selv om barnevernsloven presiserer at tjenester og tiltak skal være forsvarlige, inneholder loven lite om hva det faktisk betyr. Dette bestemmes i all hovedsak av kilder utenfor loven, deriblant retningslinjer og veiledere fra departement og fagdirektorat. Retningslinjer og veiledere

inneholder anbefalinger om beste praksis og har som formål å redusere uønsket variasjon og bedre kvaliteten på tjenestene.⁹⁸

I arbeidet med rapporten ble det tydelig for oss at det var ulikt hvordan kommunene forholdt seg til retningslinjer og veiledere. Dette er også trukket frem i NOU 2023: 7, hvor retningslinjer og veiledere beskrives som til dels uoversiktlige og i ulik grad kjent i praksisfeltet.

Barneombudet mener det må sikres at alle barneverntjenester tar i bruk faglige føringer fra direktorat og departement. Dette er avgjørende for å sikre barn og familier like god hjelp, uavhengig av hvilken kommune de bor i. Barneombudet mener derfor at det jevnlig må evalueres hvordan veiledere og retningslinjer brukes av barneverntjenesten. I samråd med kommunene må de finne ut av hvorfor disse eventuelt ikke tas i bruk, og sette inn nødvendige tiltak for å sikre etterlevelse.

Barneombudet mener det kan være hensiktsmessig å slå sammen flere retningslinjer og veiledere, for å begrense antallet kommunene må forholde seg til. Det er i tillegg viktig at det sørges for gode systemer i kommunene for å implementere og ta i bruk de faglige føringene som gis i retningslinjer og veiledere.

Det er i tillegg få spesifikke krav i barnevernsloven til hva som er en forsvarlig barneverntjeneste. Dersom ansvaret for barneverntjenesten fortsatt skal ligge hos kommunen, mener Barneombudet det er behov for økt statlig styring. Når staten har delegert et ansvar til kommunene og det over tid har vist seg at mange kommuner ikke ivaretar dette ansvaret tilfredsstillende, er det avgjørende at staten stiller krav til hva kommunene må ha på plass for å sikre gode nok fagmiljøer og tjenestetilbud.

Etter vårt syn må det stilles krav i barnevernsloven til blant annet antall ansatte, hjelpetiltak alle kommuner må ha tilgjengelig, og tydeligere krav til undersøkelsesarbeidet.⁹⁹

Det må rekrutteres og beholdes nok gode fosterhjem

Et avgjørende premiss for en god fosterhjemsomsorg er tilstrekkelig gode fosterhjem som kan ivareta barnas behov. I dag er det dessverre store rekrutteringsutfordringer og mangel på fosterhjem. Dette ble trukket frem av samtlige barneverntjenester, og flere av barna fortalte at det tok lang tid før de fikk et fosterhjem. En evaluering av barnevernsreformen viser også at det er utfordringer med rekruttering av fosterhjem. Samme rapport viser til at gjennomsnittlig ventetid på fosterhjem i 2022 var 116 døgn.¹⁰⁰

At barneverntjenesten ikke finner fosterhjem, kan ha flere negative konsekvenser for barna. For noen kan det medføre at tiden i beredskapshjem blir uforholdsmessig lang. Flere barn vi snakket med, hadde bodd i beredskapshjem i lengre perioder og beskrev dette som belastende. I tillegg kan barnverntjenestene vegre seg for å flytte barn ut av hjemmet fordi de vet at det vil ta lang tid å skaffe fosterhjem. Dette betyr at barn kan bli boende under dårlige omsorgsbetingelser over tid. For å sikre barn som har behov for det, et godt fosterhjem raskt, må arbeidet med å rekruttere fosterhjem intensiveres. I tillegg er det viktig å beholde og gjenbruke gode fosterhjem. Flere fosterforeldre vi snakket med, fortalte at de ikke ville påtatt seg et nytt oppdrag. Det samme svarte 43 prosent av fosterforeldrene i Fosterhjemsundersøkelsen 2022.¹⁰¹

I regjeringens fosterhjemstrategi er det vist til følgende tiltak for å styrke fosterhjemmerekrutteringen:

markedsføringskampanjer, samarbeid med frivillige organisasjoner, fordelingen mellom Bufetat og kommune og familieråd.¹⁰² Barneombudet mener at rekrutteringsutfordringene ikke lar seg løse uten å se på de grunnleggende rammene og strukturene i fosterhjemsomsorgen. Dette handler etter vårt syn om at totalen av mange faktorer gjør mange fosterhjemoppdrag for krevende for både barn og voksne.

Konsekvensene av å ha for få fosterhjem kan bli alvorlige for mange barn fremover. Det er etter vårt syn avgjørende at rammene rundt fosterhjem styrkes både rettslig, strukturelt og økonomisk, slik at fosterforeldre settes i stand til å gi barna

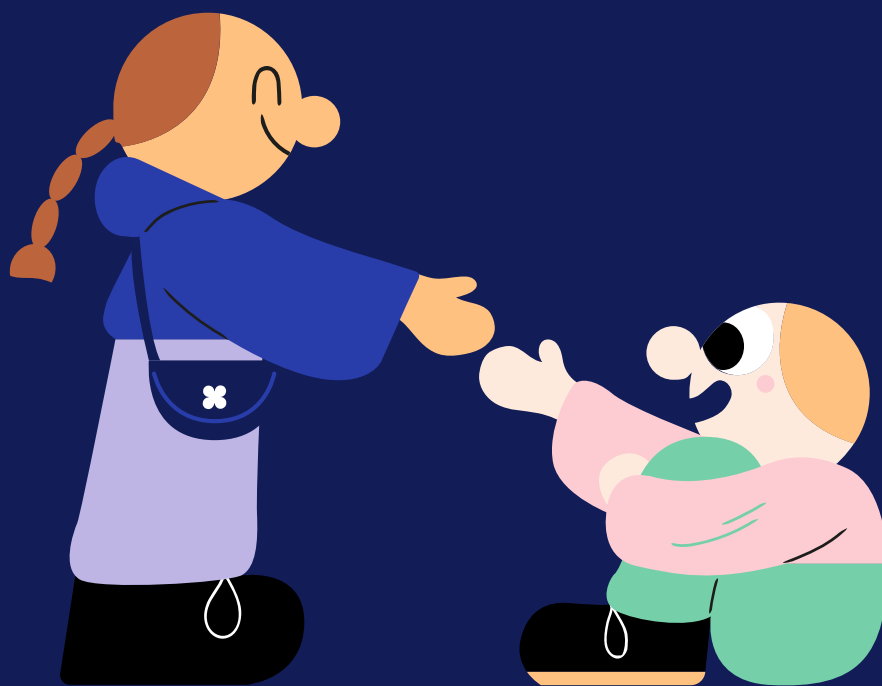
den omsorgen de har behov for og fortjener. Uten et tilstrekkelig antall fosterhjem vil ikke staten klare å ivareta sin plikt til å gi barn som må flyttes ut av hjemmet, et alternativt omsorgstilbud etter barnekonvensjonen artikkel 20. I tillegg vil investering i fosterhjem ha stor samfunnsøkonomisk verdi. En rapport fra Menon Economics anslår at den samfunnsøkonomiske verdien av dagens fosterhjem utgjør en forventet nåverdi på 135,9 milliarder kroner og at myndighetene får 11 kroner igjen for hver krone som brukes på fosterhjem.¹⁰³

Selv om det foreligger nok kunnskap til å igangsette flere endringer, er det også viktig at det forskes mer på hvordan det kan rekrutteres flere egnede fosterhjem, og hvilke rammevilkår fosterhjem trenger for å kunne gi god omsorg.

6. Barneombudets anbefalinger

Basert på våre vurderinger har vi formulert anbefalinger til sentrale myndigheter. Disse handler om endringer i lov og forskrift, i tillegg til kunnskapsinnhenting. Vi har også utarbeidet råd til barneverntjenestene og barnevernsnemndene/domstolene om praktiseringen av dagens regelverk.

Anbefalingene og rådene er de Barneombudet ser på som mest sentrale, basert på våre samtaler. Det er likevel viktig å gjøre oppmerksom på at vi har flere anbefalinger og råd i vurderingskapittelet, også utover de som beskrives her.

Anbefalinger til regjeringen

- Sperrefristen for gjenopptakelse av saker om gjenforening etter en omsorgsovertakelse bør utvides.
- Det bør lovfestes en plikt for barnevernsnemnda og domstolen til å vurdere om målet om gjenforening skal oppgis i saker om omsorgsovertakelse, samvær og gjenforening.
- Det bør lovfestes en plikt for barnevernsnemnda til å vurdere om fosterforeldre etter en gitt tid skal overta hele eller deler av foreldreansvaret.
- Barn bør få partsrettigheter i barnevernssaken fra de er 12 år.
- Det bør vurderes å innføre en ordning som sikrer barn som flytter ut av hjemmet, en egen representant og krav på juridisk bistand.
- Det bør lovfestes at fosterforeldre skal kunne treffe flere avgjørelser på vegne av barna.
- Det bør lovfestes at fosterforeldre skal ha klagerett på offentlige avgjørelser som gjelder barna, utover barnevernssaken.
- Fosterforeldre bør gis klagerett på avgjørelser som barneverntjenesten treffer, og som har betydning for barnet og fosterhjemmet. Dette gjelder eksempelvis vedtak om å flytte barnet etter barnevernsloven § 5-5.
- Det bør lovfestes at fosterforeldre skal ha innsynsrett i offentlige dokumenter som er nødvendig for å ivareta den daglige omsorgen for barnet. Dette må også gjelde dokumenter i barnevernssaken.
- Fosterforeldres økonomiske rammevilkår bør lovfestes for å sikre like gode vilkår for alle fosterhjem.
- Det bør lovfestes en plikt for Bufetat til å gjennomføre en tverrfaglig helsekartlegging.
- Det bør stilles tydeligere krav i loven til hva som er en forsvarlig barneverntjeneste.
- Fosterhjemsforskriften bør stille krav til
  - at fosterforeldre får all nødvendig informasjon
  - hvordan barn skal forberedes før de skal flytte i fosterhjem
  - gode overganger for barna ved bytte av kontaktperson eller tilsynsperson
  - tilpasset opplæring, oppfølging og veiledning for fosterforeldre – og det bør utarbeides en faglig veileder
- Det bør utvikles flere kunnskapsbaserte tiltak for oppfølging av foreldre med barn som bor i fosterhjem.
- Familievernkontorets oppfølgingstilbud til foreldre bør presiseres i lov eller forskrift.

Råd til kommunene

- Barneverntjenesten bør inkludere barna godt i flytteprosessen.
- Barneverntjenesten bør gi fosterforeldre all den informasjonen som er nødvendig for å ivareta omsorgsopdraget.
- Barneverntjenesten bør gi fosterhjemmet tilpasset oppfølging og opplæring.
- Barneverntjenesten bør legge til rette for gode overganger for barn som må bytte kontaktperson eller tilsynsperson.
- Barneverntjenesten bør sørge for et godt samarbeid mellom barn, fosterforeldre og foreldre.
- Barnevernet bør følge opp foreldre tett og sette inn tiltak som er egnet til å bedre omsorgskompetansen.
- Barn og fosterforeldre må ha mulighet til å kontakte noen hele døgnet. Det bør etableres et system som sikrer dette.
- Barneverntjenesten må sikre at barns medvirkning ivaretas.
- Barneverntjenesten bør fortløpende vurdere om målet om gjenforening skal oppgis, og om en adopsjon vil være til barnets beste.

Råd til barnevernsnemnda og domstolen

- Barnevernsnemnda og domstolen bør i saker om omsorgsovertakelse, samvær og gjenforening alltid ta stilling til om målsettingen om gjenforening skal oppgis eller ikke.

Litteraturliste

- Alvik, I.F. (2021). *Samvær etter omsorgsovertakelse*. Oslo Metropolitan University .
- Alvik, I.F. (2021). *Samvær etter omsorgsovertakelse - en undersøkelse av praksis fra fylkesnemder og lagmannsretter*. Oslo Metropolitan University.
- Aune, I. A. (2021). Gjenforeningsmålet og samvær - Når og hvordan skal gjenforeningsmålet avveies mot motstridende interesser ved fastsettelse av samvær etter omsorgsovertakelse? S. 7. Norges arktiske universitet.
- Backe-Hansen, E., Christiansen, Ø. & Havik, T. (2013). *Utsiktet flytting fra fosterhjem*.
- Backe-Hansen, E., Havik, T. & Grønningsæter, A.B. (2013). *Fosterhjem for barns behov*. NOVA.
- Backe-Hansen, E., Kjelsaas, I., Bruvoll, A., Ellingsen, D., Westberg, N.B. & Guldvik, M.K. (2019). *Oppfølging av fosterhjem og fosterbarn*. Menon economics. Hentet fra <https://www.menon.no/wp-content/uploads/2019-112-DEL-A-Oppf%C3%B8lgning-av-fosterhjem-og-fosterbarn.pdf>
- Barne- og familiedepartementet. (2021). Prop. 133 L (2020–2021). *Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven*. Barne- og familiedepartementet.
- Barne- og familiedepartementet. (2009). *Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i fosterhjem eller institusjon*.
- Barne- og familiedepartementet. (2021). Et trygt hjem for alle - Regjeringens fosterhjemsstrategi 2021–2025.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2016). *Trygghet og omsorg - fosterhjem til barnets beste*. Meld. St. 17.
- Barneombudet. (2015). *Ekspert håndbok - kort innføring i å holde ekspertmøter og opprette ekspertgrupper*.
- Barneombudet. (2019). Høringssvar ny barenvernslov.
- Barneombudet. (2020). *"De tror vi er Shitkids"*.
- Barneombudet. (2021). *"Jeg skulle hatt BUP i en koffert"*.
- Barneombudet. (2021). *Barnevernsutvalget - mottatte innspill*. Hentet fra <https://barnevernsutvalget.no/mot-tatt-innspill/>
- Barneombudet. (2021). *Høringssvar fra Barneombudet - tverrfaglig helsekartlegging*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-tverrfaglig-helsekartlegging-av-barn-i-barnevernet/id2819979/?uid=9706a7b6-cf42-4509-b11a-028a28e9f368>
- Barneombudet. (2021). *Medvirkningshåndboka*.
- Barneombudet. (2022). *"Hvem skal jeg snakke med nå?"*.

- Barneombudet. (2023). *Barneombudet.no*.
- Barnevernsloven § 5-4. (u.d.).
- Barnevernsloven § 5-4. (u.d.).
- Bufdir. (2018). *Hvilken informasjon bør fosterhjemmet få når et barn skal flytte i fosterhjem?* Hentet fra <https://www.bufdir.no/contentassets/ed7a489b2fbf4c808e4637c037e51450/flytte-i-fosterhjem---hvilken-informasjon-bor-fosterhjemmet-fa-nar-et-barn-skal-flytte-i-fosterhjem.pdf>
- Bufdir. (2021, mai 9). *Fosterhjemsstrategi - Bufdirs arbeid med tiltakene i regjeringens fosterhjemsstrategi 2021-2025 – et trygt hjem for alle.* Hentet fra https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/fosterhjemsstrategi__bufdirs_arbeid_med_tiltakene_i_regjeringens_fosterhjemsstrategi_2021_2025__et_trygt_hjem_for_alle/#heading-contentlink-8053
- Bufdir. (2021, 03 22). *Høringsvar tverrfaglig helsekartlegging.*
- Bufdir. (2021). *Oppfølging av foreldre med barn i fosterhjem og barnevernsinstitusjon.* Veileder. Hentet fra https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/barnevernsforeldre_oppfolging_av_foreldre_med_barn_i_fosterhjem_og_barnevernsinstitusjon/
- Bufdir. (2022). *Bufdir.no.* Hentet fra <https://www.bufdir.no/aktuelt/ny-rapport-lav-lonn-og-hoyt-arbeidspress-gjor-at-folk-slutter-i-barnevernet/>
- Bufdir. (2022). *Bufdir.no.* Hentet fra https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/fosterhjemsstrategi__bufdirs_arbeid_med_tiltakene_i_regjeringens_fosterhjemsstrategi_2021_2025__et_trygt_hjem_for_alle/#heading-contentlink-8053
- Bufdir. (2022). *Etablering og utprøving av tverrfaglig helsekartlegging.*
- Bufdir. (2022). *Kunnskapsbasert retningslinje for vurdering av samværsordning ved omsorgsovertakelse.*
- Bufdir. (2022). *Turnover blant ansatte i barnevernet - hvorfor slutter så mange? - En nasjonal omfangsundersøkelse av årsaker og kjennetegn ved tjenester og institusjoner med høy turnover.* Hentet fra https://www2.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/barnevern/turnover_blant_ansatte_i_barnevernet_hvorfor_slutter_sa_mange_en_nasjonal_omfangsundersokelse.pdf
- Bufdir. (2022). *Utprøving av tverrfaglig helsekartlegging gir gode resultater, viser ny rapport.* Hentet fra <https://www.bufdir.no/aktuelt/utprøving-av-tverrfaglig-helsekartlegging-gir-gode-resultater-viser-ny-rapport/>
- Bufdir. (2022). *Ønsker seg en helt vanlig hverdag.* Hentet fra <https://www.bufdir.no/fosterhjem/kontorer/nord-norge/aktuelt/--ungdommene-onsker-seg-en-helt-vanlig-hverdag/>
- Bufdir. (2023, mars 29). *Fosterhjem - samhandlingsforløp for barn som flytter i fosterhjem.* Hentet fra https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/barn_som_flytter_i_fosterhjem__samhandlingsforlop/
- Bufdir.no. (2021).

- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2021). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid. 2 utgave*. Gyldendal forlag.
- Diakonhjemmet. (2022). *Metodeutvikling for utrede, begrunne og vurdere årsakene til barns reaksjoner på samvær*. Hentet fra <https://www.diakonhjemmet.no/omsorg/fagutviklingsprosjekter/samvaersreaksjoner-hos-barn/>
- Domstoladministrasjonen. (2022). *Nasjonal veileder for behandling av barnevernssaker*. Hentet fra <https://www.domstol.no/globalassets/engelsk-oversettelser/veiledere-og-rapporter/barn/nasjonal-veileder-for-behandling-av-barnevernssaker---oppdatert-14.02.23.pdf>
- Drange, N., Hernæs, Ø.M., Markussen, S., Oterholm, I., Raaum, O. & Slettebø, T. (2021). *Beskrivende analyser - barn og familier i barnevernet*. Frischsenteret.
- Drange, N., Hernæs, Ø.M., Markussen, S., Oterholm, I., Raaum, O. & Slettebø, T. (2022). *Hvordan går det med barna?* Frisch.
- Ekhaugen, T., Høgestøl, A. & Rasmussen, I. (2018). *Kommunenes tilbud til sine fosterhjem - et kunnskapsgrunnlag for fosterhjemsutvalget*. Vista Analyse. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/86217c9889cb4e0f9cb1fd1956719c15/va-rapport_2018-10_kommunenes_tilbud_til_sine_fosterhjem.pdf
- Folkehelseinstituttet. (2022). *Foreldreoppfølging i familievernet etter omsorgsovertakelse*. Folkehelseinstituttet.
- Fosterhjemsforeningen. (2022). *Fosterhjemundersøkelsen*.
- Fosterhjemsforeningen. (2022). *Ung i fosterhjem*.
- Fosterhjemsutvalget. (2018). *NOU 2018:18*. Regjeringen.
- Gording Stang og Baugerud. (2018). *Samvær etter omsorgsovertakelse - En barnefaglig og juridisk utredning*.
- Havnen mfl. (2020). *Å medvirke når barnevernet undersøker*.
- Heiervang mfl. (2020). *Evaluering av CARE-modellen*.
- Helland og Skivenes. (2019). *Adopsjon som barneverntiltak*.
- Helsetilsynet. (2022). *Svikt i 8 av 9 barneverntjenester*. Hentet fra <https://www.helsetilsynet.no/publikasjoner/tilsynsmeldingen/2022/svikt-i-8-av-9-barneverntjenester/>
- Helsetilsynet. (2023). *helsetilsynet.no*. Hentet fra <https://www.helsetilsynet.no/tilsyn/tilsynsrapporter/>
- HR-2019-2301-A, 19-078205SIV-HRET (2019).
- HR-2022-729-A avsnitt 70. (u.d.).
- Høyesterett. (2020). HR-2020-2081-A.
- Jensen, T. K. & Backe-Hansen, E. (2010). *Child protection in Norway: Challenges and Opportunities*.
- Jessen, J.T. & Backe-Hansen, E. (2017). *Samvær, samarbeid og støtte*. NOVA.
- Karmsteen, K., Fredriksen, S., Mørch, F.H. & Hestbæk, A-D. (2018). *Kontinuitet i*

- anbringelser. Delrapport II: Når for-
ældre og forvaltning mødes.*
- Kojan et. al. (2021). *Barnevern og sosioøkonomisk ulikhet - sammenhenger, forståelser og ansvar.*
- Kojan, B.H. & Storhaug, A.S. (2021). *Barnevern og sosioøkonomisk ulikhet - sammenhenger, forståelse og ansvar.* NTNU - institutt for sosialt arbeid.
- Lehmann, S., Havik, O. & Heiervang, E. (2013). *Mental disorders in foster children; a study of prevalence, comorbidity and risk factors.*
- Lovdata. (u.d.). Lov om barnevern. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97/#KAPITTEL_15
- Lovforslag nr. L 93 Folketinget 2022–23. (2023). *Forslag til Barnets lov.* Hentet fra https://www.ft.dk/ripdf/samling/2022/lovforslag/l93/20222_l93_som_fremsat.pdf
- Norsk Fosterhjemsforening. (2017). *Høringsinnspill fra Norsk Fosterhjemsforening til NOU 2016: 16.* Hentet fra [file:///C:/Users/el69/Downloads/Høringsinnspill%20fra%20Norsk%20Fosterhjemsforening%20av%2030.1.2017.pdf](file:///C:/Users/el69/Downloads/H%C3%B8ringsinnspill%20fra%20Norsk%20Fosterhjemsforening%20av%2030.1.2017.pdf)
- NOU 2016: 16. (u.d.). Ny barnevernslov - sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/53164b1e70954231b2a09d3fdec1888b/no/pdfs/nou201620160016000dddpdfs.pdf>
- NOU 2018: 18. (u.d.). *Trygge rammer for fosterhjem.* Regjeringen.
- NOU 2023: 7. (u.d.).
- NOU 2023: 7. (u.d.).
- Nylenna, M. (2018). *Tidsskriftet Den Norske Legeforening.* Hentet fra <https://tidsskriftet.no/2018/01/sprakspalten/veileder-retningslinje-prosedyre>
- Oslo Economics. (2021). *Samfunnsøkonomisk analyse av Stillasbyggerne.*
- Palacios, J., Adroher, S., Brodzinzsky, D., Grotevant, H.D., Johnson, D.E., Juffer, F., . . . Tarren-Sweeney, M. (2019). *Adoption in the service of child protection.* Hentet fra https://www.researchgate.net/publication/332704749_Adoption_in_the_service_of_child_protection
- Paulsen, V. & Ytreland, K. (2022). *Tett oppfølging for å hindre utilsiktede flyttinger i fosterhjem.* Universitetsforlaget. Hentet fra <https://www.idunn.no/doi/abs/10.18261/tnb.99.1.3?af=R>
- Pedersen, S., Westberg, N. B., Kjelsaas, I., Halvorsen, C. A., Rødal, M., von Hanno, I. L., . . . Ulset, G. (2023). *EVALUERING AV BARNEVERNENSREFORMEN.* Menon economics og NTNU samfunnsforskning. Hentet fra <https://www.menon.no/wp-content/uploads/2022-169-Evaluering-av-barnevernsreformen.pdf>
- Regjeringen. (2013). Prop. 106 L (2012–2013).
- Regjeringen. (2016). *NOU 2016: 16.*

Regjeringen. (2021). (Prop. 133 L (2020–2021)).

Riksrevisjonen. (2016). *Årlig revisjon og kontroll for budsjettåret 2015*.

Sandven, H.K., Lunde-Hanssen, C., Andresen, C.V. & Skauen, I.-E. (2020). *Barn i fosterhjem og psykisk helse*. Tenketanken Omnia.

Stang, E.G., Baugerud, G.-A., Backe-Hansen, E. & Rugkåsa, M. (2023). *Samvær i praksis*. OsloMet.

Stillasbyggerne. (2021). *Samfunnsøkonomisk analyse av Stillasbyggerne, Akershus universitetssykehus*. Oslo economics.

Stortinget. (2022). *Endringer i barnevernloven mv. (tverrfaglig helsekartlegging)*. Hentet fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Vedtak/Vedtak/Sak/?p=85353>

Stortinget. (2022). *Stortinget.no*.

Thorbjørnsrud, T., Rolandsen, S. & Fürst, A.J. (2021). *Evaluering av ordningene talsperson og tillitsperson*. Proba samfunnsanalyse.

Vista Analyse. (2018). *Kommunenes tilbud til sine fosterhjem*.

Referanser i tekst

---

¹(Backe-Hansen, Havik, & Grønningsæter, Fosterhjem for barns behov, 2013)

² Tall fra Bufdir.no

³ (Fosterhjemsforeningen, Ung i fosterhjem, 2022)

⁴ (NOU 2018:18)

⁵ (Backe-Hansen, Christiansen, & Havik, Utisiktet flytting fra fosterhjem, 2013)

⁶ (Bufdir.no, 2021)

⁷ (Oslo Economics, 2021)

⁸ (Lehmann, Havik, & Heiervang, 2013)

⁹ Fosterhjemsundersøkelsen 2022

¹⁰ (Pedersen, et al., 2023)

¹¹ (Drange, et al., Hvordan går det med barna?, 2022)

¹² (Bufdir.no, 2021)

¹³ (Paulsen & Ytreland, 2022)

¹⁵ FN's generalforsamling (2010): *Guidelines for the Alternative Care for Children*.

¹⁶ (Alvik, Samvær etter omsorgsovertakelse - en undersøkelse av praksis fra fylkesnemder og lagmannsretter, 2021)

¹⁷ (HR-2020-661-S avsnitt 129, med videre henvisninger til bl.a. Strand Lobben avsnitt 207 og 208).

¹⁸ (Aune, 2021) og HR-2020-662-S avsnitt 134

¹⁹ Se (HR-2020-1929-A jf. avsnitt 79).

²⁰ (Bunkholdt & Kvaran, 2021)

²¹ (Bunkholdt & Kvaran, 2021)

²² Parent management training – Oregon. Lavterskeltilbud til foreldre som har barn som viser atferdsproblemer (NUBU).

²³ Barnevernvakten er akuttberedskap utenfor kontortid. Barnevernsvakten tilbyr ikke generell veiledning og oppfølging til fosterhjem.

²⁴ (Lovdata)

²⁵ (Bufdir, 2021)

²⁶ (Barneombudet, "De tror vi er Shitkids", 2020)

²⁷ (Bufdir, Ønsker seg en helt vanlig hverdag, 2022)

²⁸ (Kojan & Storhaug, 2021)

²⁹ (Barneombudet, "De tror vi er Shitkids", 2020)

³⁰ (Bufdir, 2022)

³¹ (Helsetilsynet, 2022)

³² (Helsetilsynet, 2023)

³³ (Barneombudet, "De tror vi er Shitkids", 2020)

³⁴ (Havnen mfl., 2020)

³⁵ Barnevernsnemnda kan innvilge et barn under 15 år partsrettigheter dersom hensynet til barnet tilsier det.

³⁶ (Lovforslag nr. L 93 Folketinget 2022-23, 2023)

³⁷ (Thorbjørnsrud, Rolandsen, & Fürst, 2021)

---

³⁸ (Stang, Baugerud, Backe-Hansen, & Rugkåsa, 2023)

³⁹ (Jessen & Backe-Hansen, 2017)

⁴⁰ (Karmsteen, Fredriksen, Mørch, & Hestbæk, 2018)

⁴¹ (NOU 2023:7)

⁴² (Folkehelseinstituttet, 2022)

⁴³ (Folkehelseinstituttet, 2022)

⁴⁴ (Folkehelseinstituttet, 2022)

⁴⁵ (Bufdir, Oppfølging av foreldre med barn i fosterhjem og barnevernsinstitusjon, 2021)

⁴⁶ (Barne- og familiedepartementet, 2009)

⁴⁷ (Gording Stang og Baugerud, 2018)

⁴⁸ (Barne- og familiedepartementet, 2021)

⁴⁹ (NOU 2023:7)

⁵⁰ (NOU 2016:16)

⁵¹ (Barne- og familiedepartementet, 2021)

⁵² (HR-2019-2301-A, 2019)

⁵³ (NOU 2023:7)

⁵⁵ (Stang, Baugerud, Backe-Hansen, & Rugkåsa, 2023)

⁵⁶ (Stang, Baugerud, Backe-Hansen, & Rugkåsa, 2023)

⁵⁷ (Bufdir, Kunnskapsbasert retningslinje for vurdering av samværsordning ved omsorgsovertakelse, 2022)

⁵⁸ (Bufdir, Kunnskapsbasert retningslinje for vurdering av samværsordning ved omsorgsovertakelse, 2022)

⁵⁹ (Regjeringen, (Prop. 133 L (2020–2021)), 2021)

⁶⁰ (Lovforslag nr. L 93 Folketinget 2022-23, 2023)

⁶¹ (Diakonhjemmet, 2022)

⁶² (HR-2022-2292-A)

⁶³ (Sandberg, 2020)

⁶⁴ (Bufdir, Kunnskapsbasert retningslinje for vurdering av samværsordning ved omsorgsovertakelse, 2022)

⁶⁵ (Domstolsadministrasjonen, 2022)

⁶⁶ Tall fra Sentralenheten for Barnevernsnemndene

⁶⁷ (Helland og Skivenes, 2019)

⁶⁸ (Drange, et al., Beskrivende analyser - barn og familier i barnevernet, 2021)

⁶⁹ (NOU 2018:18)

⁷⁰ (Alvik, Samvær etter omsorgsovertakelse - en undersøkelse av praksis fra fylkesnemder og lagmannsretter, 2021)

⁷¹ (NOU 2023:7)

⁷² (HR-2022-2292-A)

⁷³ (Bufdir, Hvilken informasjon bør fosterhjemmet få når et barn skal flytte i fosterhjem?, 2018)

⁷⁴ (Backe-Hansen, et al., 2019)

⁷⁵ (Fosterhjemsforeningen, Fosterhjemsundersøkelsen, 2022)

⁷⁶ (Bufdir, Utprøving av tverrfaglig helsekartlegging gir gode resultater, viser ny rapport, 2022)

⁷⁷ Se barnevernsloven § 16-3 fjerde ledd bokstav d

⁷⁸ (Barneombudet, Høringssvar fra Barneombudet - tverrfaglig helsekartlegging, 2021)

⁷⁹ (Stortinget, Endringer i barnevernloven mv. (tverrfaglig helsekartlegging), 2022)

⁸⁰ (Riksrevisjonen, 2016)

⁸¹ (Fosterhjemsforeningen, Fosterhjemsundersøkelsen, 2022)

⁸² (Fosterhjemsforeningen, Fosterhjemsundersøkelsen, 2022)

⁸³ (Fosterhjemsutvalget, 2018)

⁸⁴ (Helsetilsynet, 2023)

⁸⁵ (Vista Analyse, 2018)

⁸⁶ (Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet, 2016)

⁸⁷ (Vista Analyse, 2018)

⁸⁸ (Backe-Hansen, et al., 2019)

⁸⁹ (Heiervang mfl, 2020)

⁹⁰ (Bufdir, Etablering og utprøving av tverrfaglig helsekartlegging, 2022)

⁹¹ (Barne- og familiedepartementet, 2021)

⁹² HR-2022-729-A

⁹³ (Backe-Hansen, et al., 2019)

⁹⁴ (Ekhaugen, Høgestøl, & Rasmussen, 2018)

⁹⁵ (Bufdir, Bufdir.no, 2022)

⁹⁶ (Pedersen, et al., 2023)

⁹⁷ (NOU 2023:7)

⁹⁸ (Nylenna, 2018)

⁹⁹ (Barneombudet, Barnevernsutvalget - mottatte innspill, 2021)

¹⁰⁰ (Pedersen, et al., 2023)

¹⁰¹ (Fosterhjemsforeningen, Fosterhjemsundersøkelsen, 2022)

¹⁰² (Bufdir.no, 2021)

¹⁰³ (Menon Economics, 2023)

